חגיגה

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א חגיגה פרק א - [מַתְנִיתִין. הַכֹּל חַיָּבִין בִּרְאִיָּה כוּ׳. גְּמָרָא. הַכֹּל לְאַתּוּיֵי מַאי? לְאַתּוּיֵי סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו], וּדְלָא כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא, יוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבָאי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: שמות כג) ׳יֵרָאֶה׳, ׳יֵרָאֶה׳, כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא לְרָאוֹת כָּךְ בָּא לֵרָאוֹת. מַה לְּרָאוֹת, בִּשְׁתֵּי עֵינָיו, כָּךְ לֵרָאוֹת, בִּשְׁתֵּי עֵינָיו.

ב א הַנְהוּ תְּרֵי אִלְּמֵי, דַּהֲווּ בִּשְׁבִיבוּתֵיהּ דְּרַבִּי, בְּנֵי בַּרְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגְּדָא, וַאֲמְרֵי לָהּ בְּנֵי אַחְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּכָל אִימַּת דַּהֲוָה עַיִל רַבִּי לְבֵי מִדְרָשָׁא, הֲווּ עַיְלֵי וְיַתְבֵי בְּרֵישֵׁיהוּ, וּמְנַיְדֵי בְּרֵישֵׁיהוּ, וּמְרַחֲשֵׁי בְּשִׂיפְוּותֵיהוּ, וּבָעָא רַבִּי רַחֲמֵי עָלַיְיהוּ וְאִיתְּסִי, וְאִשְׁתַּכְּחִי, דַּהֲווּ גְּמִירֵי הִלְכְתָא, וְסִפְרֵי, (ותוספתא) וְכוּלֵי תַּלְמוּדָא. דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (ש״ה ז) ״מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת נָדִיב״, כַּמָּה יָפִין רַגְלֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (בנעלים) בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלִין לָרֶגֶל. ׳בַּת נָדִיב׳; בְּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁנִּקְרָא ׳נָדִיב׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים מז) ״נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם״, וְכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, וְלֹא אֱלֹהֵי יִצְחָק וְיַעֲקֹב? אֶלָּא, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, שֶׁהָיָה תְּחִלָּה לַגֵּרִים. אָמַר רַב כַּהֲנָא: דָּרַשׁ רַב נָתָן בַּר מַנְיוּמִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי תַּנְחוּם: מַאי דִּכְתִיב: (בראשית לז) ״וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם״, מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהַבּוֹר רֵק״, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין בּוֹ מַיִם? אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״אֵין בּוֹ מַיִם״? מַיִם אֵין בּוֹ, אֲבָל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים יֵשׁ בּוֹ.

ג ב תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא וְרַבִּי אֶלְעָזָר (בן) חַסְמָא שֶׁהָלְכוּ לְהַקְבִּיל (את) פְּנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּפְקִיעִין. אָמַר לָהֶם: מַה חִדּוּשׁ הָיָה הַיּוֹם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ? אָמְרוּ לוֹ: (רבי) תַּלְמִידֶיךָ אָנוּ, וּמִימֶיךָ אָנוּ שׁוֹתִין. אָמַר לָהֶם: אַף עַל פִּי כֵן, אִי־אֶפְשָׁר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּלֹא חִדּוּשׁ. שַׁבָּת שֶׁל מִי הָיְתָה? שַׁבָּת שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָיְתָה. וּבַמָּה הָיְתָה הַגָּדָה הַיּוֹם? אָמְרוּ לוֹ: בְּפָרָשַׁת הַקָּהֵל. וּמַה דָּרַשׁ בָּהּ? (דברים לא) ״הַקְהֵל אֶת הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף״, אִם אֲנָשִׁים בָּאִים לִלְמֹד, וְנָשִׁים בָּאוֹת לִשְׁמֹעַ, טַף לָמָּה בָּאִין? כְּדֵי (להקביל) [לְתֵּן] שָׂכָר לְמְבִיאֵיהֶם. אָמַר לָהֶם: מַרְגְּלִית טוֹבָה הָיְתָה (לי) בְּיֶדְכֶם, וּבְקַשְׁתֶּם לְאַבְּדָהּ מִמֶּנִּי? וְעוֹד דָּרַשׁ: (בה) (דברים כו) ״אֶת ה׳ הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם״, וּכְתִיב: ״וַה׳ הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם״. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה (לכם) [אֶתְכֶם] חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם. אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, דִּכְתִיב: (שם ו) ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה׳ אֱלֹהֵינוּ ה׳ אֶחָד״, וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה (לכם) [אֶתְכֶם] חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, דִּכְתִיב: (ד״ה א יז) ״וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ״. וְאַף הוּא פָּתַח וְדָרַשׁ: (קהלת יב) ״דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבָנוֹת, וּכְמַשְׁמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסִפּוֹת, נִתְּנוּ מֵרֹעֶה אֶחָד״, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לָדָרְבוֹנוֹת? לוֹמַר לְךָ? מַה דָּרְבָן זֶה מְכַוֵּן אֶת הַפָּרָה לִתְלָמֶיהָ, (להביא) [לְהוֹצִיא] חַיִּים לָעוֹלָם, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה, מְכַוְּנִים (לב) [אֶת] לוֹמְדֵיהֶם מִדַּרְכֵי מִיתָה לְדַרְכֵי חַיִּים. אִי מַה דָּרְבָן זֶה מְשַׁלְטֵל, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה מְשַׁלְטְלִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: ׳וּכְמַשְׁמְרוֹת׳. אִי מַה מַּסְמֵר זֶה חָסֵר וְלֹא יָתֵר, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה חֲסֵרִים וְלֹא יְתֵרִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: נְטוּעִים. מַה נְּטִיעָה זוֹ פָּרָה וְרָבָה, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה פָּרִים וְרָבִים. ׳בַּעֲלֵי אֲסִפּוֹת׳, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁיּוֹשְׁבִין אֲסִפּוֹת אֲסִפּוֹת וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה. הַלָּלוּ מְטַמְּאִים, וְהַלָּלוּ מְטַהֲרִים. הַלָּלוּ אוֹסְרִין, וְהַלָּלוּ מַתִּירִין. הַלָּלוּ פּוֹסְלִין, וְהַלָּלוּ מַכְשִׁירִין. שֶׁמָּא יֹאמַר אָדָם: (הואיל והללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין, והללו מכשירין,) הֵיאַךְ אֲנִי לָמֵד תּוֹרָה מֵעַתָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כֻּלָּם נִתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד״, (כולן) אֵל אֶחָד נְתָנָן, וּפַרְנָס אֶחָד אֲמָרָן מִפִּי אָדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ) ״וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר״. אַף אַתָּה עֲשֵׂה אָזְנְךָ כַּאֲפַרְכֶּסֶת, וּקְנֵה לְךָ לֵב [מֵבִין] לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי הַמְטַהֲרִין וְדִבְרֵי הַמְטַמְּאִין, דִּבְרֵי הָאוֹסְרִין וְדִבְרֵי הַמַּתִּירִין, דִּבְרֵי הַפּוֹסְלִין וְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁירִין, וּבְלָשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לָהֶם: אַשְׁרֵי הַדּוֹר שֶׁרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שָׁרוּי בְּתוֹכוֹ, שֶׁאֵין דּוֹרוֹ יָתוֹם. וְלֵימְרוּ לֵיה בְּהֶדְיָא! מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, דְּתַנְיָא: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן דּוּרְמַסְקִית, שֶׁהָלַךְ לְהַקְבִּיל אֶת פְּנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּלֹד. אָמַר לוֹ: מָה חִדּוּשׁ הָיָה הַיּוֹם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ? אָמַר לוֹ: נִמְנוּ וְגָמְרוּ, עַמּוֹן וּמוֹאָב מְעַשְּׂרִין מַעֲשֵׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית. אָמַר לוֹ: יוֹסֵי, פְּשׁוֹט יָדֶיךָ וְקַבֵּל אֶת עֵינֶיךָ. פָּשַׁט אֶת יָדָיו וְקִבֵּל אֶת עֵינָיו. בָּכָה רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר: (תהלים כה) ״סוֹד ה׳ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם״. אָמַר לוֹ: לֵךְ וֶאֱמֹר לָהֶם: אַל תָּחוּשׁוּ לְמִנְיַנְכֶם, כָּךְ מְקֻבָּלַנִי מֵרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ, וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי: עַמּוֹן וּמוֹאָב מְעַשְּׂרִין מַעֲשֵׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית, מַה טַּעַם? הַרְבֵּה כְּרִכִּים כָּבְשׁוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם, שֶׁלֹּא כָּבְשׁוּ עוֹלֵי בָּבֶל, (וקדושה) [מִפְּנֵי שֶׁקְּדֻשָּׁה] רִאשׁוֹנָה קְדֻשָּׁה לְעָתָיד לָבוֹא, וְלֹא קְדֻשָּׁה לְעָתִיד לָבוֹא, וְהִנִּיחוּם, כְּדֵי שֶׁיִּסְמְכוּ עֲנִיִּים עֲלֵיהֶם בַּשְּׁבִיעִית. תָּנָא: לְאַחַר שֶׁנִּתְיַשְּׁבָה דַּעְתּוֹ אָמַר: יְהִי רָצוֹן שֶׁיְּחָרְרוּ עֵינֵי יוֹסֵי לְמָקוֹמָן, וְחָזְרוּ. (ובמסכת פסחים פרק ״מקום שנהגו״ מאמר קצר דומה למה שכתוב למעלה: ״כולם פרנס אחד אמרן״ וכו׳, וזה לשונו: דרש רבא: (ישעיה ס) ״ועמך כולם צדיקים״, בין שאמר: להדליק, בין שאמר: שלא להדליק, שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד. עד כאן.)

ד ג [רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבָאי מִשּׁוּם] רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יֵרָאֶה׳ ׳יֵרָאֶה׳, כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא לְרָאוֹת, כָּךְ בָּא לֵרָאוֹת, מַה לְּרָאוֹת, בִּשְׁתֵּי עֵינָיו, אַף לֵרָאוֹת, בִּשְׁתֵּי עֵינָיו. רַב הוּנָא, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא: ״יֵרָאֶה׳ ׳יֵרָאֶה׳, בָּכֵי, אָמַר: עֶבֶד שֶׁרַבּוֹ מְצַפֶּה לְרְאוֹתוֹ, יִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ? דִּכְתִיב: (ישעיה א) ״כִּי תָבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי״ וְגוֹ׳. וְרַב הוּנָא, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (דברים כז) ״וְזַבַּחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם״, עֶבֶד שֶׁרַבּוֹ מְצַפֶּה לֶאֱכֹל

עַל שֶׁלָּחָנוֹ, יִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ? שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה א) "לָמָּה לִי רֹב זִבְחֵיכֶם יֹאמַר ה'" וְגוֹ'. רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (בראשית מה) "וְלֹא יָכְלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו", וּמַה תּוֹכֵחָה שֶׁל בָּשָׂר־וָדָם כָּךְ, שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא כָּל שֶׁכֵּן? רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (ש"א כח) "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל: לָמָּה הִרְגַּזְתַּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי"? וּמַה שְׁמוּאֵל (הנביא) [הַצַּדִּיק] הָיָה מִתְיָרֵא מִיּוֹם הַדִּין, אָנוּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה? דִּשְׁמוּאֵל, מַאי הִיא? דִּכְתִיב: (שם) "וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל שָׁאוּל: אֱלֹהִים רָאִיתִי עֹלִים מִן הָאָרֶץ", 'עוֹלִים', תְּרֵי מַשְׁמַע! חַד שְׁמוּאֵל וְאִידָךְ, דְּאָזִיל שְׁמוּאֵל וְאַיְתִי לְמֹשֶׁה בַּהֲדֵיהּ. אָמַר [לֵיהּ]: דִּילְמָא חַס־וְשָׁלוֹם לְדִינָא קָא מִתְבָּעִינָא, קוּם בַּהֲדַאי, דְּלֵיכָּא מִלְּתָא דִּכְתִיבַת בְּאוֹרַיְתָא וְלָא קַיְימְתֵּיהּ. רַבִּי אַמִּי, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (איכה ג) ("יתן למכה לחי ישבע בחרפה"). "יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ, אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה", אָמַר: כּוּלֵי הַאי וְאוּלַי?! רַבִּי אַמִּי, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (צפניה ב) ("בקשו את ה' כל ענוי הארץ אשר משפטו פעלו") "בַּקְּשׁוּ עֲנָוָה, אוּלַי תִּסָּתְרוּ בְּיוֹם אַף ה'". אָמַר: כּוּלֵי הַאי וְאוּלַי?! רַב (יוסף) [אַסִי], כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ה) "שִׂנְאוּ רָע וְאֶהֱבוּ טוֹב, וְהַצִּיגוּ בַשַּׁעַר מִשְׁפָּט, אוּלַי יֶחֱנַן ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁאֵרִית יוֹסֵף". אָמַר: כּוּלֵי הַאי וְאוּלַי?!

ה ד רַב יוֹסֵף, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (משלי יג) "וְיֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט", [אָמַר]: וּמִי אִיכָּא אִינִישׁ דְּאָזִיל בְּלָא זְמָנֵיהּ? אִין! כִּי הָא דְּרַב (דימי) [בִּיבָי] בַּר אַבַּיֵי, הֲוָה שְׁכִיחַ (גבי) [גַּבֵּיהּ] מַלְאַךְ־הַמָּוֶת. אָמַר לֵיהּ לִשְׁלוּחֵיהּ: זִיל אַיְתִי לִי מִרְיָם מְגַדְּלָא שֵׂעָר נַשָּׁיָא. אָזַל, אַיְתֵי לֵיהּ מִרְיָם מְגַדְּלָא דַּרְדְּקֵי, אָמַר לֵיהּ: אֲנָא, מִרְיָם מְגַדְּלָא שֵׂעָר נַשָּׁיָא אַמְרֵי לָךְ! אָמַר לֵיהּ: אִי הָכִי, אֵיהַדְּרָהּ? אָמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וְאַיְתֵיתָהּ, תֵּיהֱוֵי בְּמִנְיָנָא! וְאֶלָּא הֵיכִי יָכְלִתְּ לָהּ? הֲוָת נְקִיטָא מַתְאֲרָא בִּידָהּ, (וקא מחריא) [וַהֲוָת קָא שַׁגְרֵי וּמְחַרְיָא] תַּנּוּרָא, שַׁקְלְתֵּיהּ, אוֹתְבֵיהּ אַגַּבָּא דְּכַרְעָהּ, קָדְחָה, אֵיתְרַע מַזָּלָהּ, וַאֲיֵיתֵיתֵהּ. אָמַר לֵיהּ רַב בֵּיבָי בַּר אַבַּיֵי: אֵית לְכוּ רְשׁוּתָא לְמֶעֱבַד הָכִי? אָמַר לֵיהּ: וְלָא כְּתִיב: "וְיֵשׁ נִסְפֶּה בְלֹא מִשְׁפָּט"?! אָמַר לֵיהּ: וְלָא כְּתִיב: (קהלת א) "דּוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא" (והארץ לעולם עומדת")? אָמַר לֵיהּ: דַּרְעִינָא לְהוּ אֲנָא עַד דְּמָלוּ לְדָרָא, וְהָדַר מַשְׁלִימְנָא לְהוּ לִדְוּמָה. אָמַר לֵיהּ: סוֹף סוֹף, שְׁנֵיהֶ, מַאי עֲבַדְתְּ לְהוּ? אָמַר לֵיהּ: אִי אִיכָּא צוּרְבָא מֵרַבָּנָן, (שאינו עומד על מדותיו, מוספינא להו ליה. נוסח אחר:) [דְּמַעֲבִיר בְּמִילֵיהּ מוֹסְפִינָא לְהוּ לֵיהּ], וְהַוְיָא חֲלוּפֵיהּ. רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (איוב ב) "וַתְּסִיתֵנִי בּוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם", עֶבֶד שֶׁרָבוּ מְסִיתִין אוֹתוֹ עָלָיו וְנִפְתָּ, תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ? רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (שם טו) "הֵן בְּקְדֹשָׁו לֹא יַאֲמִין, וְשָׁמַיִם לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו". וְאִם בְּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין, בְּמַאן יַאֲמִין? יוֹמָא חַד, הֲוָה אָזִיל בְּאוּרְחָא, חַזְיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא מַנְקִיט תְּאֵינֵי, שָׁבִיק הַנָךְ דְּמַטּוּ, וְשָׁקִיל הַנָךְ דְּלָא מַטּוּ, אָמַר לֵיהּ: [לָאו] הָנֵי מַעֲלָן טְפֵי? אָמַר לֵיהּ: הָנֵי לְאוּרְחָא קָא בָּעִינָא לְהוּ, הָנֵי, נַטְרָן וַהֲנֵי, לָא נַטְרָן. אָמַר: הַיְינוּ דִּכְתִיב: "הֵן בְּקְדֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין". אֵינִי, וְהָא הַהוּא תַּלְמִידָא דַּהֲוָה בְּשִׁיבְבוּתֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרָאִי, דְּשָׁכִיב אַדְּזוּטָר, אָמַר: אִי בָּעֵי הַאי מֵרַבָּנָן, הֲוָה חַיֵּי. וְאִם אִיתָא, דִּילְמָא מֵ"הֵן בְּקְדֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין" הֲוָה? הַהוּא, מְבַעֵט בְּרִבּוֹתָיו הֲוָה.

ו ה רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, הֲוָה בָּכֵי: (מלאכי ג) "וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט, וְהָיִיתִי עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים (בשמי) לַשָּׁקֶר, וּבְעֹשְׁקֵי שְׂכַר שָׂכִיר". (אלמנה ויתום ומטי גר ולא יראוני אמר ה' צבאות". אמר:) עֶבֶד שֶׁרָבוּ מְקָרְבוֹ לִדְווֹנוֹ, וּמְמַהֵר לְהָעִידוֹ, תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן [בֶּן זַכַּאי]: אוֹי לָנוּ, שֶׁשָּׁקַל עָלֵינוּ הַכָּתוּב קַלּוֹת כַּחֲמוּרוֹת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כָּל הַמַּטָּה דִּין שֶׁל גֵּר, כְּאִלּוּ מַטָּה דִּינוֹ שֶׁל מַעְלָה, [שֶׁנֶּאֱמַר]: "וּמַטֵּי־גֵּר", 'וּמַטֵּי' כְּתִיב.

ז אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: כָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר וּמִתְחָרֵט בּוֹ, מוֹחֲלִין לוֹ (על כל עונותיו) מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלאכי ג) "וְלֹא יֵרָאוּנִי", הָא "יֵרָאוּנִי", מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד! רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (קהלת יב) "כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבֹא בְמִשְׁפָּט, עַל כָּל נֶעְלָם". ("אם טוב ואם רע". אמר:) עֶבֶד שֶׁרָבוּ שׁוֹקֵל לוֹ שְׁגָגוֹת כִּזְדוֹנוֹת, תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ?! מַאי "עַל כָּל נֶעְלָם"? אָמַר רַב: זֶה הַהוֹרֵג כִּנָּה בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ וְנִמְאָס בָּהּ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: זֶה הָרַק בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ וְנִמְאָס בָּהּ. מַאי "אִם טוֹב וְאִם רָע"? אָמַר רַבִּי יַנַּאי: זֶה הַנּוֹתֵן צְדָקָה לֶעָנִי בְּפַרְהֶסְיָא, כִּי הָא דְּרַבִּי יַנַּאי חֲזֵיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דְּיָהֵיב זוּזָא לַעֲנָיָא בְּפַרְהֶסְיָא, אָמַר לֵיהּ: מוּטָב דְּלָא יָהֲבִתְּ לֵיהּ, דְּהַשְׁתָּא דְּיָהֲבִתְּ לֵיהּ, אַכְסֵיפְתֵּיהּ. דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא אָמְרִי: זֶה הַנּוֹתֵן צְדָקָה לְאִשָּׁה בַּסֵּתֶר, דְּקָא מַיְתֵי לָהּ לִידֵי חֲשָׁדָא. (רב) [רָבָא] אָמַר: זֶה הַמְשַׁגֵּר בָּשָׂר לְאִשְׁתּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְחֻתָּךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת. אִינִי! וְהָא רָבָא מְשַׁדַּר? שַׁאנִי בַּת רַב חִסְדָּא, דְּקִים לֵיהּ בְּגַוָּהּ [דִּבְקִיאָה].

ח ו רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה מַטֵּי לְהַאי קְרָא, בָּכֵי: (דברים לא) "וְהָיָה כִּי תִמְצֶאןָ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת". (אמר:) עֶבֶד שֶׁרָבוּ מַמְצִיא לוֹ רָעוֹת, (רבות) תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ? מַאי, "רָעוֹת (רבות) וְצָרוֹת"? אָמַר רַב: רָעוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ צָרוֹת זוֹ לְזוֹ, כְּגוֹן: זְבוּרָא וְעַקְרָבָא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: זֶה הַמַּמְצִיא מָעוֹת לְעָנִי בִּשְׁעַת דָּחְקוֹ. אָמַר רָבָא: הַיְנוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי: זוּזֵי לַעֲלָלָא, לָא שְׁכִיחַ, לְתִלְיָתָא, שְׁכִיחַ. (שם) "וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים, וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם", אָמַר רַב בַּר בַּרְדְּלָא בַּר טַבְיוֹמִי, אָמַר רַב: כָּל שֶׁאֵינוֹ בְּ"הֶסְתֵּר פָּנִים" אֵינוֹ מֵהֶם. כָּל שֶׁאֵינוֹ בְּ"וְהָיָה לְאֵכֶל" אֵינוֹ מֵהֶם. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן (לרבה) [לְרָבָא]: מַר, לָא בְּ"הֶסְתֵּר פָּנִים" אִיתֵּיהּ, וְלָא בְּ"וְהָיָה לְאֵכֶל" אִיתֵּיהּ? אָמַר לְהוּ: וּמִי יָדְעִיתוּ כַּמָּה מְשַׁדַּרְנָא בְּצִינְעָא לְבֵי שְׁבוּר מַלְכָּא? אֲפִלּוּ הָכִי, יָהֲבוּ בֵּיהּ רַבָּנָן עֵינֵיהוּ. אַדְּהָכִי, שַׁדּוּר דְּבֵי שְׁבוּר מַלְכָּא וְגַרְבּוּהוּ, [אָמַר]: (וְ)הַיְנוּ דְּתַנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁנָּתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם; אוֹ עָנִי, אוֹ מִיתָה.

ט (דברים לא) ״וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא״, אָמַר רָבָא: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַף עַל פִּי שֶׁהִסְתַּרְתִּי פָּנַי מֵהֶם, (דכתיב: (שמות לג) ״ודבר ה׳ אל משה, פנים אל פנים״, אותם הפנים אסתיר, אבל) ״בַּחֲלוֹם אֵדַבֶּר בּוֹ״. רַב יוֹסֵף אָמַר: יָדוֹ נְטוּיָה עָלֵינוּ, (להגן) שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה נא) ״וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךְ״. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה חֲוָה קָאֵי בֵּי קֵיסָר, אַחְוִי לֵיהּ הַהוּא צְדוֹקִי: עַמָּא, דְּאַהַדְרִינְהוּ מָרֵיהּ לְאַפֵּיהּ מִינֵיהּ. אַחְוִי לֵיהּ: (איהו) וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה עָלֵינוּ (להגן). אָמַר לוֹ קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ (בן חנניה): מַאי אַחְוִי לָךְ? עַמָּא, דְּאַהַדְרִינְהוּ מָרֵיהּ לְאַפֵּיהּ מִינֵיהּ. (ומאי אחוית ליה הכי והכי) [וַאֲנָא מַחְוִינָא לֵיהּ: יָדוֹ נְטוּיָה עָלֵינוּ]. אָמַר לֵיהּ לְהַהוּא צְדוֹקִי: מַאי אַחְוִית לֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: עַמָּא, דְּאַהַדְרִינְהוּ מָרֵיהּ לְאַפֵּיהּ, (והוא) וּמַאי אַחְוִי לָךְ? אָמַר: לָא יָדַעְנָא. אָמַר: גַּבְרָא דְּלָא יָדַע מַאי מַחְוִי לֵיהּ בְּמָחוֹג, מַחְוִי קַמֵּיהּ מַלְכָּא? ! אַפְקוּהוּ (להההוא צדוקי) וְקַטְלוּהוּ. כִּי קָא נַיְחָא נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא, אֲמְרֵי לֵיהּ רַבָּנָן: וּמַאי תִּיהֱוֵי עֲלָן מִן צְדוֹקִים? אָמַר לְהוּ: (ירמיה מט) ״אָבְדָה עֵצָה מִבָּנִים נִסְרָחָה חָכְמָתָם״, כֵּיוָן דְּאָבְדָה עֵצָה שֶׁל בָּנִים, נִסְרָחָה חָכְמָתָם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: (בראשית לג) ״וַיֹּאמֶר: נִסְעָה וְנֵלֵכָה, וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ״. רַבִּי אִילָא חֲוָה סָלִיק וְאָזַל בְּדַרְגָּא דְּבֵי (רבא) [רַבָּה] בַּר שִׁילָא, שַׁמְעֵיהּ לְהַהוּא יְנוּקָא דַּהֲוָה קָא קָרֵי: (עמוס ד) ״כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ, וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׁחוֹ״, אָמַר: עֶבֶד שֶׁרָבוֹ מַגִּיד לוֹ מַה שֵּׁחוֹ, תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ? ! מַאי, ׳מַה שֵּׁחוֹ׳? אָמַר רַב: אֲפִלּוּ שִׂיחָה יְתֵרָה שֶׁבֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, מַגִּידִין לוֹ לָאָדָם בִּשְׁעַת מִיתָה. אֵינִי, וְהָא רַב כַּהֲנָא חֲוָה גַּנֵּי תּוּתֵי פּוּרְיֵיהּ דְּרַב, [וְשַׁמְעֵיהּ דְּסָח וְצָחֵק וְעָשָׂה צְרָכָיו. אָמַר: דְּמֵי פּוּמֵיהּ דְּרַב כְּמַאן דְּלָא טָעִים לֵיהּ תַּבְשִׁילָא. אָמַר לֵיהּ: כַּהֲנָא, פּוּק! לָאו אוֹרַח אַרְעָא! לָא קַשְׁיָא, כָּאן דְּצָרִיךְ לְרִצּוּיֵהּ, הָא, דְּלָא צָרִיךְ לְרִצּוּיֵהּ]. (ירמיה יג) ״וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּהָ, בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֵוֶה״. מַאי, ׳בְּמִסְתָּרִים׳? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר (אויא) [אֵינְיָא] מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: מָקוֹם יֵשׁ לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבּוֹכֶה בּוֹ ו׳מִסְתָּרִים׳ שְׁמוֹ. וּמַאי, ׳מִפְּנֵי גֵוֶה׳? אָמַר רַב [שְׁמוּאֵל בַּר] יִצְחָק: מִפְּנֵי גַּאֲוָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְּלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: מִפְּנֵי גַּאֲוָתָהּ שֶׁל מַלְכוּת שָׁמַיִם שֶׁנִּטְּלָה. וּמִי אִיכָּא בִּכְיָיה קַמֵּיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? וְהָא אָמַר רַב פָּפָּא: אֵין עַצְבוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ד״ה א טז) ״עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ״? לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּבָתֵּי גַּוֵּאי, הָא בְּבָתֵּי בְּרָאי. וּבְבָתֵּי בְּרָאי לֵיכָּא עַצְבוּת? וְהָא כְּתִיב: (ישעיה כב) ״וַיִּקְרָא אֲדֹנָי אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה וְלַחֲגֹר שָׂק״? שַׁאנִי חֳרבַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דַּאֲפִלּוּ מַלְאֲכֵי (השרת) [שָׁלוֹם] בָּכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לג) ״הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חֻצָה, מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכָיוּן״. (ירמיה יג) ״וְדָמַע תִּדְמַע, וְתֵרֵד עֵינִי דִּמְעָה, כִּי נִשְׁבָּה עֵדֶר ה׳״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שָׁלֹשׁ דְּמָעוֹת הַלָּלוּ, לָמָּה? אַחַת, עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן. וְאַחַת, עַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי. וְאַחַת, עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּלוּ מִמְּקוֹמָן. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אַחַת, עַל בְּטוּל תּוֹרָה. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּלוּ מִמְּקוֹמָן, הֵינוּ דִּכְתִיב: ״כִּי נִשְׁבָּה עֵדֶר ה׳״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: אַחַת, עַל בְּטוּל תּוֹרָה, מַאי, ״כִּי נִשְׁבָּה עֵדֶר ה׳״? כֵּיוָן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל מִמְּקוֹמָן, אֵין לְךָ בְּטוּל תּוֹרָה גָּדוֹל מִזֶּה.

י תָּנוּ רַבָּנָן: (על) שְׁלֹשָׁה, (דברים) הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹכֶה עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם; עַל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק. וְעַל מִי שֶׁאֵי־אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק. וְעַל פַּרְנָס הַמִּתְגָּאֶה עַל הַצִּבּוּר בְּחִנָּם. רַבִּי חֲוָה נָקט סֵפֶר קִינוֹת, וְקָרֵי בְּגַוֵּיהּ, כִּי מָטָא לְהַאי פְּסוּקָא: (איכה ב׳:א׳) ״הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ, תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל״, נָפַל סִפְרָא מִיָּדֵיהּ, אָמַר: (נפל) מֵאֵיגְרָא רָם לְבֵירָא עֲמִיקְתָּא. רַבִּי וַרְבִּי חִיָּא חֲווּ שַׁקְלֵי וְאָזְלֵי בְּאוּרְחָא, כִּי מַטוּ לְהַאי מָתָא, אֲמְרֵי: אִי אִיכָּא צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן הָכָא, נֵיזִיל וּנְקַבֵּל אַפֵּיהּ, אֲמְרֵי לְהוּ: אִיכָּא צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן הָכָא, וּמְאוֹר עֵינַיִם הוּא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא לְרַבִּי: תִּיבְאַתְּ הָכָא, וְלָא תְּזַלְזֵל בִּנְשִׁיאוּתָךְ, אֵיזִיל אֲנָא וְאֶקַבֵּיל אַפֵּיהּ, תַּקְפֵּיהּ וְאָזִיל בַּהֲדֵיהּ. כִּי חֲווּ מִיפְּטְרֵי מִקַּמֵּיהּ, אָמַר לָהֶם: אַתֶּם הִקְבַּלְתֶּם פָּנִים הַנִּרְאִים וְאֵינָם רוֹאִים, תִּזְכּוּ וּתְקַבְּלוּ פְּנֵי שְׁכִינָה, הָרוֹאָה וְאֵינָהּ נִרְאָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי לְרַבִּי חִיָּא: אִכּוּ הַשְׁתָּא מְנַעְתָּנִי מֵהַאי בִּרְכְתָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא: מִמַּאן שְׁמִיעַ לָךְ? מִפִּרְקֵיהּ דְּרַבִּי יַעֲקֹב שְׁמִיעַ לִי. דְּרַבִּי יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר חִיטַּיָּא, חֲוָה רָגִיל דַּחֲוָה מְקַבֵּל אַפֵּיהּ דְּרַבִּיהּ כָּל יוֹמָא. כִּי קָשׁ, אָמַר לֵיהּ: לָא לִיצְטַעַר מַר, דְּלָא יָכִיל מַר. אָמַר לֵיהּ: מִי זוּטַר מַאי דְּכְתִיב בְּהוּ בְּרַבָּנָן: (תהילים מ״ט:י׳-י״א) ״וִיחִי עוֹד לָנֶצַח, לֹא יִרְאֶה הַשָּׁחַת״. (מה טעם לא יראה) ״כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ״, מָה הָרוֹאֶה חֲכָמִים בְּמִיתָתָן כָּךְ, בְּחַיֵּיהֶם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! רַב אִידִי (בריה) [אֲבוּהָ] דְּרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי חֲוָה רָגִיל, דַּחֲוָה אָזִיל תְּלָתָא יַרְחֵי בְּאוּרְחָא, (והוה יתיב חד יומא באושפיזיה) וְחַד יוֹמָא בְּבֵי רַב, (והדר אתי) וַחֲווּ קָרוּ לֵיהּ רַבָּנָן: ״בַּר בֵּי רַב דְּחַד יוֹמָא״. חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ וְקָרֵי אַנַפְשֵׁיהּ: (איוב י״ב:ד׳) ״שְׂחֹק לְרֵעֵהוּ אֶהְיֶה, קֹרֵא לֵאלוֹהַּ וַיַּעֲנֵהוּ״. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: בְּמָטוּ מִינָּךְ, לָא תַּעֲנִישׁ רַבָּנָן. נָפַק רַבִּי יוֹחָנָן לְבֵי מִדְרָשָׁא וְדָרַשׁ: (ישעיהו נ״ח:ב׳) ״וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכַי יֶחְפָּצוּן״, וְכִי בְּיוֹם הוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וּבַלַּיְלָה אֵין הוֹרְשִׁין אוֹתוֹ? אֶלָּא, לוֹמַר לְךָ: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה, (לשמה) מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ עָסַק כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ! וְכֵן (הוא אומר) בְּמִדַּת פּוּרְעָנוּת, [דִּכְתִיב]: (במדבר י״ד:ל״ד) ״בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תַּרְתֶּם אֶת הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה, יוֹם לַשָּׁנָה״, וְכִי אַרְבָּעִים שָׁנָה חָטְאוּ? וַהֲלֹא לֹא חָטְאוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים יוֹם? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כָּל הָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת, אֲפִלּוּ (פעם אחת) [יוֹם אֶחָד] בַּשָּׁנָה, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ עָבַר כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ.

יא תַּנְיָא. (במדבר כ״ח:ו׳) ״עֹלַת תָּמִיד הָעֲשָׂיָה בְּהַר־סִינַי״, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מַעֲשֶׂיהָ נֶאֱמְרוּ בְּסִינַי, וְהֵיא עַצְמָהּ לֹא קָרְבָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: קְרִיבָה, וְשׁוּב לֹא פְּסָקָה. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (עמוס ה׳:כ״ה) ״הֲזְבָחִים וּמִנְחָה הִגַּשְׁתֶּם לִי בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, בֵּית יִשְׂרָאֵל״? שִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי, שֶׁלֹּא עָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה, הֵן הִקְרִיבוּ אוֹתָהּ.

יב בָּעֵי רַב חִסְדָּא, הַאי קְרָא הֵיכִי כְּתִיב? (שמות כ״ד:ה׳) ״וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ עֹלֹת, [כְּבָשִׁים], וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים [לַה׳׳, פָּרִים״]. אוֹ דִּילְמָא אִידֵי וְאִידֵי פָּרִים הֲווּ? לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? מַר זוּטְרָא אָמַר: לְפִסּוּק טָעֲמִים. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא אָמַר: לְאוֹמֵר חֲרֵי עָלַי עוֹלָה, כְּעוֹלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, מַאי, פָּרִים הֲווּ? אוֹ כְּבָשִׂים הֲווּ? תֵּיקוּ! תְּנַן הָתָם: אִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר, [הַפֶּאָה, וְהַבִּכּוּרִים, וְהָרָאָיוֹן, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְתַלְמוּד תּוֹרָה]:

יג ז לֵוִי רָמִי, כְּתִיב: (משלי כ״ה:י״ז) ״הַקַּר רַגְלְךָ מִבֵּית רֵעֶךָ״, וּכְתִיב: (תהילים ס״ו:י״ג) ״אָבוֹא בֵיתְךָ בְּעוֹלוֹת״? לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בַּחֲטָאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, כָּאן, בְּעוֹלוֹת וּשְׁלָמִים. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: ״הַקַּר רַגְלְךָ מִבֵּית רֵעֶךָ״, בַּחֲטָאוֹת וַאֲשָׁמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַתָּה אוֹמֵר: בַּחֲטָאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּעוֹלוֹת וּשְׁלָמִים? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: ״אָבוֹא בֵיתְךָ בְּעוֹלוֹת״, הֲרֵי עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: ״הַקַּר רַגְלְךָ״? בַּחֲטָאוֹת וַאֲשָׁמוֹת [הַכָּתוּב מְדַבֵּר].

יד [מַתְנִיתִין. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹכְלִים מְרֻבִּים וּנְכָסִים מוּעָטִים, מֵבִיא שְׁלָמִים מְרֻבִּים וְעוֹלוֹת מוּעָטוֹת. נְכָסִים מְרֻבִּין וְאוֹכְלִין מוּעָטִין, מֵבִיא עוֹלוֹת מְרֻבּוֹת וּשְׁלָמִים מוּעָטִין. זֶה וְזֶה מוּעָט, עַל זֶה נֶאֱמַר: ״מְעַט כֶּסֶף שְׁתֵּי כֶּסֶף״. זֶה וְזֶה מְרֻבִּים, עַל זֶה נֶאֱמַר: (דברים ט״ז:י״ז) ״אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ״].

טו גְּמָרָא. תַּנְיָא: (קהלת א) ״מְעַוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן״. (כיצד?) זֶה שֶׁבִּטֵּל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית אוֹ שֶׁל עַרְבִית, (ותפלה) [אוֹ שֶׁבִּטֵּל תְּפִלָּה] שֶׁל שַׁחֲרִית אוֹ שֶׁל עַרְבִית. ״וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת״, זֶה (שמנוהו) [שֶׁמְּנָמְנוּ] חֲבֵרָיו לִדְבַר מִצְוָה, וְלֹא נִמְנָה עִמָּהֶם. אָמַר לוֹ בַּר הֵי הֵי לְהִלֵּל: מַאי דִּכְתִיב: (מלאכי ג) ״וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע, בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ״, הַיְנוּ ׳צַדִּיק׳, הַיְנוּ ׳עֹבֵד־אֱלֹהִים׳! הַיְנוּ ׳רָשָׁע׳ הַיְנוּ ׳לֹא־עֲבָדוֹ׳! *)) אָמַר לֵיהּ: ׳עֲבָדוֹ׳ וְ׳לֹא־עֲבָדוֹ׳, תַּרְוַיְהוּ, צַדִּיקֵי גְּמוּרֵי נִינְהוּ, אֲבָל אֵינוֹ דּוֹמֶה שׁוֹנֶה פְּרָקוֹ מֵאָה פְּעָמִים, לְשׁוֹנֶה מֵאָה וַאֲחַת. אָמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם חַדָּא זִימְנָא, קְרֵי לֵיהּ: ״לָא עֲבָדוֹ״? אָמַר לֵיהּ: אִין, צֵא וּלְמַד מִשּׁוּק שֶׁל חַמָּרִים; עַשָּׂרָה פַּרְסֵי בְּזוּזָא, עֲשָׂרָה וְחַד פַּרְסֵי בְּתַרֵי זוּזֵי. אָמַר לֵיהּ אֵלְיָהוּ לְבַר הֵי הֵי, וְאַמְרֵי לָהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיה מח) ״הִנֵּה צָרַפְתִּיךָ וְלֹא בְכֶסֶף, בְּחַרְתִּיךָ בְּכוּר עֹנִי״? מְלַמֵּד, שֶׁחִזֵּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל כָּל מִדּוֹת טוֹבוֹת [לִתֵּן לְיִשְׂרָאֵל], וְלֹא מָצָא לְיִשְׂרָאֵל מִדָּה טוֹבָה אֶלָּא עֲנִיּוּת. אָמַר שְׁמוּאֵל וְאִי תֵּימָא רַב יוֹסֵף: הַיְנוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי: יָאָה עֲנִיּוּתָא לְיִשְׂרָאֵל (כורדא) [כְּבַרְזָא] סוּמְקָא לְסוּסְיָא חִיוָּרָא.

טז מִשְׁנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: אֵי זֶהוּ ״מְעַוָּת שֶׁלֹּא יוּכַל לְתִקֵּן״? זֶה הַבָּא עַל הָעֶרְוָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה מַמְזֵר. אִם תֹּאמַר: בְּגוֹנֵב וְגוֹזֵל, יָכוֹל הוּא לְהַחֲזִירוֹ וְיִתַּקֵּן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: אֵין קוֹרִין ׳מְעַוָּת׳ אֶלָּא לְמִי שֶׁהָיָה מְתֻקָּן מִתְּחִלָּתוֹ וְנִתְעַוֵּת, וְאֵי־זֶה? זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה.

יז גְּמָרָא. וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה מַמְזֵר וְכוּ׳, הוֹלִיד אִין, לֹא הוֹלִיד, לָא? וְהָא תַּנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: גּוֹנֵב אָדָם, אֶפְשָׁר שֶׁיַּחֲזִיר גְּנֵבָתוֹ וְיִתַּקֵּן. [גּוֹזֵל אָדָם, אֶפְשָׁר שֶׁיַּחֲזִיר גְּזֵלָתוֹ וְיִתַּקֵּן]. אֲבָל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, וְאָסָרָהּ עַל בַּעְלָהּ, נִטְרָד מִן הָעוֹלָם וְהָלַךְ לוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: אֵין אוֹמְרִים, בַּקְּרוּ גָּמָל, בַּקְּרוּ חֲזִיר, אֶלָּא בַּקְּרוּ טָלֶה! וְאֵיזֶה? זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: כָּל תַּלְמִיד חָכָם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (משלי כ״ז:ח׳) ״כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ״, וְאוֹמֵר: (ירמיהו ב׳:ה׳) ״מַה מָּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עָוֶל, כִּי רָחֲקוּ מֵעָלָי״? לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בַּאֲחוֹתוֹ פְּנוּיָה, כָּאן, בְּאֵשֶׁת אִישׁ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא בְּאֵשֶׁת אִישׁ, וְלֹא קַשְׁיָא, כָּאן, בְּאָנֵס, כָּאן, בְּרָצוֹן. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא בְּאָנֵס, וְלָא קַשְׁיָא, כָּאן, בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן, כָּאן, בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל. (זכריה ח׳:י׳) ״וְלַיּוֹצֵא וְלַבָּא אֵין שָׁלוֹם״ וְגוֹ׳. אָמַר רַב: כֵּינָן שֶׁיָּצָא אָדָם מִדִּבּוּר הֲלָכָה [לְדַבֵּר מִקְרָא], שׁוּב אֵין לוֹ שָׁלוֹם. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: זֶה הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתַּלְמוּד לַמִּשְׁנָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִלּוּ מִתַּלְמוּד לְתַלְמוּד. מִשְׁנָה. הֶתֵּר נְדָרִים פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ. [הֲלָכוֹת שַׁבָּת, חֲגִיגוֹת, וְהַמְּעִילוֹת, חֲרֵי הֵם כַּהֲרָרִים הַתְּלוּיִים בְּשַׂעֲרָה, שֶׁהֵן מִקְרָא מוּעָט, וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת].

יח גמ׳ תַּנְיָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא כז) ״כִּי יַפְלִיא״, (במדבר ו) ״כִּי יַפְלִיא״, (במדבר ו) ״כִּי יַפְלִיא״, שְׁתֵּי פְּעָמִים, אַחַת, הַפְלָאָה לְאִסּוּר וְאַחַת, הַפְלָאָה לְהֶתֵּר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים צ״ה:י״א) ״אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי״, בְּאַפַּי נִשְׁבַּעְתִּי וְחָזַרְתִּי בִּי. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״ה:כ״ב) ״כֹּל נְדִיב לֵב״, חֲנַנְיָה בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קי״ט:ק״ו) ״נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ״. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אִי הֲוַאי הָתָם, הֲוָה אָמִינָא לְהוּ מִלְתָא דַּעֲדִיפָא מִדִּידְהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר ל׳:ג׳) ״לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ״, הוּא אֵינוֹ מוֹחֵל, אֲבָל אֲחֵרִים מוֹחֲלִין לוֹ. אָמַר רָבָא: לְכוּלְהוּ אִית לְהוּ פִּרְכָא, בַּר מִדִּשְׁמוּאֵל, דְּלֵית לֵיהּ פִּרְכָא. אָמַר (רבינא) [רָבָא], וְאִי תֵּימָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הַיְנוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי: טָבָא חַדָּא פִּלְפְּלְתָא חֲרִיפָא, מִמְּלָא צַנָּא דְּקָרֵי.

פרק ב

א חגיגה פרק ב - ח מִשְׁנָה (ראשונה). אֵין דּוֹרְשִׁין בָּעֲרָיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה, וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית בִּשְׁנַיִם, וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ. כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, (ראוי) [רָתוּי] לוֹ שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם; מַה לְמַטָּה, מַה לְמַעְלָה, מַה לְפָנִים, וּמַה לְאָחוֹר. וְכָל שֶׁלֹּא חָס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ, (ראוי) [רָתוּי] לוֹ שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. גְּמָרָא. אָמַרְתְּ בְּרִישָׁא: וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה בְּיָחִיד, וְהָדַר אָמַרְתְּ: אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ! הָכִי קָאָמַר: אֵין דּוֹרְשִׁין בָּעֲרָיוֹת לִשְׁלֹשָׁה, וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית לִשְׁנַיִם, וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה לְיָחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ. וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית בִּשְׁנַיִם. מְנָא הֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: (דברים ד׳:ל״ב) ״כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים״, יָחִיד שׁוֹאֵל וְלֹא שְׁנַיִם שׁוֹאֲלִין. יָכוֹל יִשְׁאַל אָדָם קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ״. (אי ״למן היום אשר ברא אלהים אדם״) יָכוֹל לֹא יִשְׁאַל אָדָם מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְיָמִים רִאשֹׁנִים [אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ״], יָכוֹל יִשְׁאַל אָדָם מַה לְמַטָּה וּמַה לְמַעְלָה וּמַה לְפָנִים וּמַה לְאָחוֹר, תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם״; מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם, אַתָּה שׁוֹאֵל, וְאִי אַתָּה שׁוֹאֵל: מַה לְמַעְלָה, וּמַה לְמַטָּה, וּמַה לְפָנִים, וּמַה לְאָחוֹר. וְהַשְׁתָּא דְּנַפְקָא לֵיהּ מִן ״לְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם״, ״לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם״ לָמָּה לִי? (מיבעי ליה) לְכִדְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִן הָאָרֶץ וְעַד לָרָקִיעַ הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם״ וְגוֹ׳. וְכֵינָן שֶׁפָּרַח, הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָדוֹ עָלָיו וּמְעָטוֹ, (והעמידו על מאה אמה.) שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קל״ט:ה׳) ״אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה״.

ב אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָדָם הָרִאשׁוֹן מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם״ וְכֵינָן שֶׁפָּרַח הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָדוֹ עָלָיו וּמְעָטוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, [וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה״, אִי הָכִי], קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי! אִידִי וְאִידִי מִדָּה אַחַת הִיא. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וְאֵלּוּ הֵן: שָׁמַיִם וָאָרֶץ, תֹּהוּ וָבֹהוּ, אוֹר וְחֹשֶׁךְ, רוּחַ וּמַיִם, מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה. ׳שָׁמַיִם׳וָ׳אָרֶץ׳, דִּכְתִיב: (בראשית א׳:א׳-ב׳) ״בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ״. ׳תֹּהוּ׳וָ׳בֹהוּ׳, דִּכְתִיב: (שם) ״וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ״. ׳אוֹר׳וְ׳חֹשֶׁךְ׳, דִּכְתִיב: (שם) ״וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם״. וּכְתִיב: (שם) ״וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר״. ׳רוּחַ׳וּ׳מַיִם׳, דִּכְתִיב: (שם) ״וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם״. ׳מִדַּת־יוֹם וּמִדַּת־לַיְלָה׳, דִּכְתִיב: (״ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה״.) [״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד״]. תָּנָא: ׳תֹּהוּ׳, (זהו) קוֹ יָרֹק שֶׁמַּקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵא חֹשֶׁךְ (לעולם), שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים י״ח:י״ב) ״יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סֻכָּתוֹ״. ׳בֹּהוּ׳, אֵלּוּ אֲבָנִים מְפֻלָּמוֹת (ומפולשות) מְשֻׁקָּעוֹת בַּתְּהוֹם, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא מַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ל״ד:י״א) ״וְנָטָה עָלֶיהָ קַו תֹּהוּ וַאֲבְנֵי בֹהוּ״. וְ׳אוֹר׳, בְּיוֹם רִאשׁוֹן אֵיבְרִי? וְהָכְתִיב: (בראשית א׳:י״ז) ״וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם״, וּכְתִיב: (שם) ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם רְבִיעִי״! (אלא) כִּדְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אוֹר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אָדָם צוֹפֶה (ומביט) בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְכֵינָן שֶׁנִּסְתַּכֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (באנשי) בְּדוֹר הַמַּבּוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה, וְרָאָה שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם מְקֻלְקָלִים, עָמַד וּגְנָזוֹ מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ל״ח:ט״ו) ״וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם, וּזְרוֹעַ רָמָה תִּשָּׁבֵר״, וּלְמִי גְּנָזוֹ? לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית א׳:ד׳) ״וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב״, וְאֵין ׳טוֹב׳ אֶלָּא צַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ג׳:י׳) ״אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב״. וְכֵינָן שֶׁרָאָה אוֹר שֶׁגְּנָזוֹ לַצַּדִּיקִים, (מיד) שָׂמַח, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י״ג:ט׳) ״אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח״. כְּתַנָּאֵי: אוֹר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אָדָם צוֹפֶה (ורואה) וּמַבִּיט בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הֵן הֵן מְאוֹרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וְלֹא נִתְלוּ עַד יוֹם רְבִיעִי. אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה, אָמַר רַב: בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם; בְּחָכְמָה, וּבִתְבוּנָה, וּבְדַעַת, בְּכֹחַ, וּבִגְבוּרָה, וּבְגַעֲרָה, בְּצֶדֶק, וּבְמִשְׁפָּט, וּבְחֶסֶד, וּבְרַחֲמִים. ׳בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה׳, דִּכְתִיב: (שם ג) ״ה׳ בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה״. ׳בְּדַעַת׳, דִּכְתִיב: (שם) ״בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקָעוּ״. ׳בְּכֹחַ וּבִגְבוּרָה׳, דִּכְתִיב: (תהילים ס״ה:ז׳) ״מֹכִין הָרִים בְּכֹחוֹ נֶאְזָר בִּגְבוּרָה״. ׳בִּגְעָרָה׳, דִּכְתִיב: (איוב כ״ו:י״א) ״עַמּוּדֵי שָׁמַיִם יְרוֹפָפוּ וְיִתְמְהוּ מִגַּעֲרָתוֹ״. ׳בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט׳, דִּכְתִיב: (תהלים פט) ״צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ״. ׳בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים׳, דִּכְתִיב: (שם כה) ״זְכֹר רַחֲמֶיךָ ה׳, וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הָיָה מַרְחִיב וְהוֹלֵךְ כְּשִׁתֵּי פַּקָּעִיּוֹת שֶׁל שְׁתִי, עַד שֶׁגָּעַר בּוֹ הַקָּבָּ״ה, וְהֶעֱמִידוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״עַמּוּדֵי שָׁמַיִם יְרוֹפָפוּ, וְיִתְמְהוּ מִגַּעֲרָתוֹ״, וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב: (בראשית יז) ״אֲנִי אֵ־ל שַׁדַּי״, אֲנִי אֵ־ל, שֶׁאָמַרְתִּי לְעוֹלָמִי ׳דַּי׳! (איכא דאמרי) אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּבָּ״ה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל, הָיָה מַרְחִיב וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁגָּעַר בּוֹ הַקָּבָּ״ה וְיִבְּשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחום א׳:ד׳) ״גּוֹעֵר בַּיָּם וַיַּבְּשֵׁהוּ״.

ג תָּנוּ רַבָּנָן: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שָׁמַיִם נִבְרְאוּ תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ אָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית א׳:א׳) ״בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ״, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אָרֶץ נִבְרֵאת תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ב) ״בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה׳ אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם״. (תניא) אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: לְדִבְרֵיכֶם, אָדָם בּוֹנֶה עֲלִיָּה וְאַחַר כָּךְ בּוֹנֶה בַּיִת?! שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ט׳:ו׳) ״הַבּוֹנֶה בַשָּׁמַיִם מַעֲלוֹתָו, וַאֲגֻדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ״? אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: לְדִבְרֵיכֶם, אָדָם בּוֹנֶה [עוֹשֶׂה] שְׂרַפְרָף, וְאַחַר כָּךְ [עוֹשֶׂה] כִּסֵּא?! דִּכְתִיב: (ישעיהו ס״ו:א׳) ״הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי, וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זֶה וָזֶה

כְּאֶחָד נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו מ״ח:י״ג) ״אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ, וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם, קֹרֵא אֲנִי אֲלֵיהֶם: יַעַמְדוּ יַחְדָּו״. וְאֵידָךְ, מַאי ״יַחְדָּו? דִּלָּא מִשְׁתַּלְּפִי מֵהֲדָדֵי. (מכל מקום) קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי! אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כְּשֶׁבָּרָאָן, בָּרָא שָׁמַיִם וְאַחַר כָּךְ אֶרֶץ, וּכְשֶׁנְּטָה, נָטָה אֶרֶץ וְאַחַר כָּךְ שָׁמַיִם. מַאי ״שָׁמַיִם׳? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: שֶׁשָּׁם מַיִם. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: אֵשׁ וּמַיִם, מְלַמֵּד שֶׁהֵבִיאָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּטָרָפָן זֶה בָּזֶה וְעָשָׂה מֵהֶן רָקִיעַ. שָׁאַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֶת רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, אָמַר לוֹ: אַתָּה, שֶׁשִּׁמַּשְׁתָּ אֶת נַחוּם אִישׁ גַּם זוּ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, שֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ כָּל ׳אֶתִּין׳ שֶׁבַּתּוֹרָה, ׳אֶת״ הַשָּׁמַיִם, ׳וְאֶת״ הָאָרֶץ, מַאי דָּרַשׁ בָּהֶן? אָמַר לוֹ: אִלּוּ נֶאֱמַר: ״שָׁמַיִם וָאָרֶץ״, הָיִיתִי אוֹמֵר: ״שָׁמַיִם וָאָרֶץ״, שְׁמוֹתָן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵן, וַעֲכְשָׁיו שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ״, ׳שָׁמַיִם׳, שָׁמַיִם מַמָּשׁ. ׳אָרֶץ׳, אֶרֶץ מַמָּשׁ. ״וְאֵת הָאָרֶץ״, לָמָּה לִי? לְהַקִּדִּים שָׁמַיִם לָאָרֶץ. (בראשית א׳:א׳-ב׳) ״וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ״, מִכְּדֵי שָׁמַיִם מַתְחִיל בְּרֵישָׁא, מַאי שְׁנָא, דְּקָא חָשִׁיב מַעֲשֶׂה אֶרֶץ? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁאָמַר לַעֲבָדָיו: הַשְׁכִּימוּ לְפִתְחִי! (למחר) הִשְׁכִּים וּמָצָא נָשִׁים וַאֲנָשִׁים, לְמִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַשְׁכִּים וְהִשְׁכִּים. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, שֶׁרוֹאוֹת וְאֵינָן יוֹדְעוֹת מָה הֵם רוֹאוֹת, עוֹמְדוֹת וְאֵינָן יוֹדְעוֹת עַל מָה הֵן עוֹמְדוֹת. הָאָרֶץ, עַל מָה (היא) עוֹמֶדֶת? עַל הָעַמּוּדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ט׳:ו׳) ״הַמַּרְגִּיז אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלָּצוּן״, וְעַמּוּדִים, עַל הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קל״ו:ו׳) ״לְרֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם״. וּמַיִם, עַל הֶהָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם קד) ״עַל הָרִים יַעַמְדוּ מָיִם״. וְהֶהָרִים, עַל רוּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ד׳:י״ג) ״יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ״. וְהָרוּחַ, בִּסְעָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קמ״ח:ח׳) ״רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ״. וּסְעָרָה, תְּלוּיָה בִּזְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ל״ג:כ״ז) ״וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל שְׁנַיִם עָשָׂר עַמּוּדִים הִיא עוֹמֶדֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לב) ״יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: (על) שִׁבְעָה עַמּוּדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ט׳:א׳) ״חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה״. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אוֹמֵר: עַל עַמּוּד אֶחָד עוֹמֶדֶת, וְ׳צַדִּיק׳ שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם י) ״וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם״. אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁנֵי רְקִיעִין הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י׳:י״ד) ״הֵן לַה׳ אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמָיִם״. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: שִׁבְעָה, וְאֵלּוּ הֵן: וִילוֹן, רָקִיעַ, שְׁחָקִים, זְבוּל, מָעוֹן, מָכוֹן, עֲרָבוֹת. ׳וִילוֹן׳ אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, אֶלָּא נִכְנָס שַׁחֲרִית וְיוֹצֵא עַרְבִית וּמְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו מ׳:כ״ב) ״הַנּוֹטֶה כַּדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת״. ׳רָקִיעַ׳, שֶׁבּוֹ חַמָּה, וּלְבָנָה, כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת קְבוּעִים בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית א׳:י״ז) ״וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם״. ׳שְׁחָקִים׳, שֶׁבּוֹ רֵיחַיִם עוֹמְדוֹת וְטוֹחֲנוֹת מָן לַצַּדִּיקִים, (לעתיד לבא) שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ע״ח:כ״ג-כ״ד) ״וַיְצַו שְׁחָקִים מִמָּעַל וְדַלְתֵי שָׁמַיִם פָּתָח״. (וכתיב) (שם) ״וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם מָן לֶאֱכֹל, וּדְגַן שָׁמַיִם נָתַן לָמוֹ״. ׳זְבוּל׳, שֶׁבּוֹ יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִזְבֵּחַ בָּנוּי וּמִיכָאֵל שַׂר הַגָּדוֹל עוֹמֵד וּמַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ח׳:י״ג) ״בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֻל לָךְ, מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים״. (וּמַה מַּקְרִיב? וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיֵּשׁ שָׁם פָּרִים וּכְבָשִׂים? אֶלָּא מַהוּ מַקְרִיב? נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים.) וּמְנָא לָן, דְּאִיקְרֵי ׳שָׁמַיִם׳? שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס״ג:ט״ו) ״הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה מִזְּבֻל קָדְשְׁךָ וְתִפְאַרְתֶּךָ״. ׳מָעוֹן׳, שֶׁבּוֹ כִּתּוֹת כִּתּוֹת שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁאוֹמְרוֹת שִׁירָה בַּלַּיְלָה, וְחָשׁוֹת בַּיּוֹם מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים מ״ב:ט׳) ״יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי, תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי״. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּיּוֹם מְפִגֵּי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים מ״ב:ט׳) ״יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי, תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי״. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ״, מַאי טַעְמָא, [״יוֹמָם] יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ״? מְשׁוּם דְּ״בַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי״. אֵיכָא דְּאָמְרִי: אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁדּוֹמָה לְלַיְלָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁדּוֹמָה לְיוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי לֵוִי: כָּל הַפּוֹסֵק מִדִּבְרֵי תוֹרָה, וְעוֹסֵק בְּדִבְרֵי שִׂיחָה, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ גַּחֲלֵי רְתָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ל׳:ד׳-ה׳) ״הַקֹּטְפִים מַלּוּחַ עֲלֵי שִׂיחַ, וְשֹׁרֶשׁ רְתָמִים לַחְמָם״. וּמְנָא לָן דְּאִיקְרֵי ׳שָׁמַיִם׳? שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ו:ט״ו) ״הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ, מִן הַשָּׁמַיִם״. ׳מָכוֹן׳, שֶׁבּוֹ אוֹצְרוֹת שֶׁלֶג, וְאוֹצְרוֹת בָּרָד, וַעֲלִיַּת טְלָלִים רָעִים, וַעֲלִיַּת אֲגָלִים, וַחֲדָרָהּ שֶׁל סוּפָה וּסְעָרָה, וּמְעָרָה שֶׁל קִיטוֹר, וְכֶלֶן, דַּלְתוֹתֵיהֶן שֶׁל אֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו נ׳:כ״ה) (״פתח ה׳ את אוצרו, ויוצא את כלי זעמו״). [(דברים כ״ח:י״ב) ״יִפְתַּח ה׳ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב״], וְהֲגֵי, בְּרֵקִיעָא אִיתְנְהוּ? הֲגֵי, בְּאַרְעָא אִיתְנְהוּ! דִּכְתִיב: (תהילים קמ״ח:ז׳-ח׳) ״הַלְלוּ אֶת ה׳ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהֹמוֹת, אֵשׁ וּבָרָד, שֶׁלֶג וְקִיטוֹר, רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: (עַד שֶׁלֹּא בָּא דָּוִד הָיוּ בָרָקִיעַ, וּכְשֶׁבָּא) דָּוִד בִּקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְהוֹרִידָן לָאָרֶץ. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם: (שם ה) ״כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה, לֹא יְגָרְךָ רָע״, צַדִּיק אַתָּה ה׳, לֹא יָגוּר בִּמְגוּרְךָ רָע. וּמְנָא לָן דְּאִיקְרֵי ׳שָׁמַיִם׳? שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ח׳:ל״ט) ״וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ״. ׳עֲרָבוֹת׳, שֶׁבּוֹ צֶדֶק וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה, גִּנְזֵי חַיִּים, גִּנְזֵי שָׁלוֹם, גִּנְזֵי בְּרָכָה, וְנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְרוּחוֹת, וּנְשָׁמוֹת שֶׁעֲתִידוֹת לְהִבָּרְאוֹת, וְטַל, שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת בּוֹ אֶת הַמֵּתִים. ׳צֶדֶק־וּמִשְׁפָּט׳ דִּכְתִיב: (תהלים פט) ״צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ״. ׳צְדָקָה׳ דִּכְתִיב: (ישעיהו נ״ט:י״ז) ״וַיִּלְבַּשׁ צְדָקָה כַּשִּׁרְיָן״.

ד ׳גִּנְזֵי־שָׁלוֹם׳, דִּכְתִיב: (שופטים ו׳:כ״ד) ״וַיִּקְרָא לוֹ ה׳ שָׁלוֹם״. ׳גִּנְזֵי־חַיִּים׳, דִּכְתִיב: (תהילים ל״ו:י׳) ״כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים״. ׳גִּנְזֵי־בְּרָכָה׳, דִּכְתִיב: (תהילים כ״ד:ה׳) ״יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת ה׳״. ׳וְנִשְׁמָתָן־שֶׁל־צַדִּיקִים׳, דִּכְתִיב: (שמואל א כ״ה:כ״ט) ״וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֵת ה׳ אֱלֹהֶיךָ״. רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת שֶׁעֲתִידוֹת לְהִבָּרְאוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ז:ט״ז) ״כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי״. וְטַל, שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת בּוֹ אֶת הַמֵּתִים, דִּכְתִיב: (תהילים ס״ח:י׳) ״גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים״. וְשָׁם, אוֹפַנִּים וּשְׂרָפִים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְכִסֵּא הַכָּבוֹד וּמֶלֶךְ אֵל חַי (וקיים)

רָם וְנִשָּׂא שׁוֹכֵן עֲלֵיהֶם [בָּעֲרָבוֹת], שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ". וּמְנָא לָן דְּאִיקְרֵי שָׁמַיִם? (אמר רבי אבהו) אַתְיָא רְכִיבָה רְכִיבָה. כְּתִיב הָכָא: "סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת", וּכְתִיב הָתָם: (דברים ל"ג:כ"ו) "רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֶךָ". וְחֶשְׁבָּךְ, עָנָן וַעֲרָפֶל מַקִּיפִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים י"ח:י"ב) "יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ" וְגוֹ'. וּמִי אִיכָּא חֲשׁוֹכָא קַמֵּי שְׁמַיָּא? וְהָא כְּתִיב: (דניאל ב':כ"ב) "הוּא גָּלֵא עַמִּיקָתָא וּמְסַתְּרָתָא, יָדַע מָה בַּחֲשׁוֹכָא, וּנְהוֹרָא עִמֵּהּ שְׁרֵא"? לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּבָתֵּי גַּוָּאֵי, הָא, בְּבָתֵּי בְּרָאֵי. וְאָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: עוֹד רָקִיעַ אֶחָד יֵשׁ, לְמַעְלָה מֵרָאשֵׁי הַחַיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל א':כ"ב) "וּדְמוּת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ". עַד כָּאן, יֵשׁ לְךָ רְשׁוּת לְדַבֵּר, מִכָּאן וָאֵילָךְ, אֵין לְךָ רְשׁוּת לְדַבֵּר, שֶׁכֵּן כָּתוּב בְּסֵפֶר בֶּן סִירָא: "בְּמֻכָּלָא מִמֵּךְ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבְמִכְסֶה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר". בְּמַה שֶׁהָרְשֵׁיתָ, הִתְבּוֹנֵן, אֵין לְךָ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת.

ה ט תַּנְיָא. אָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: מַה תְּשׁוּבָה הֵשִׁיבָתוּ בַּת־קוֹל לְאוֹתוֹ רָשָׁע בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר: (ישעיהו י"ד:י"ד) "אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עָב, אֶדַּמֶּה לְעֶלְיוֹן"? יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רָשָׁע בֶּן רָשָׁע, בֶּן בְּנוֹ שֶׁל נִמְרוֹד הָרָשָׁע, שֶׁהִמְרִיד אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עָלָיו בְּמַלְכוּתוֹ, כַּמָּה שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם? שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בִּגְבוּרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, דִּכְתִיב: (תהילים צ':י') "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ, בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה" וְגוֹ'. וַהֲלֹא, מִן הָאָרֶץ וְעַד לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְעָבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ, מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת [שָׁנָה], וְכֵן בֵּין כָּל רָקִיעַ וְרָקִיעַ, לְמַעְלָה מֵהֶן חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, וַרְגְלֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְקַרְסוּלֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְשׁוֹקֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וּרְכוּבֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, יַרְכֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְגוּפֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְצַוָּארֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְרָאשֵׁי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְקַרְנֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן. וּלְמַעְלָה מֵהֶן כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וְרַגְלֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְכִסֵּא הַכָּבוֹד כְּנֶגֶד כֻּלָּן, (ולמעלה מהן) "מֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם, רָם וְנִשָּׂא שׁוֹכֵן עֲלֵיהֶם"! וְאַתָּה אָמַרְתָּ: "אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עָב" וְגוֹ'? "אַךְ אֶל שְׁאוֹל תּוּרָד! אֶל יַרְכְּתֵי בוֹר".

ו [וְלֹא בְּמָרְכָּבָה, בְּיָחִיד], תָּנֵי רַבִּי חִיָּא: אֲבָל מוֹסְרִין לוֹ רָאשֵׁי פְּרָקִים. (ואמר רבי חייא) [אָמַר רַבִּי זֵירָא]: אֵין מוֹסְרִין רָאשֵׁי פְּרָקִים, אֶלָּא לְאַב בֵּית־דִּין, וּלְמִי שֶׁלִּבּוֹ דּוֹאֵג בְּקִרְבּוֹ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: וְהוּא שֶׁלִּבּוֹ דּוֹאֵג בְּקִרְבּוֹ. אָמַר רַבִּי אַמִּי: אֵין מוֹסְרִין סִתְרֵי תּוֹרָה, אֶלָּא לְמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: (ישעיהו ג':ג') "שַׂר חֲמִשִּׁים, וּנְשׂוּא פָנִים, וְיוֹעֵץ, וַחֲכַם חֲרָשִׁים, וּנְבוֹן לָחַשׁ". וְאָמַר רַבִּי אַמִּי: אֵין מוֹסְרִין דִּבְרֵי תּוֹרָה לְגוֹי [עוֹבֵד כּוֹכָבִים], שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קמ"ז:י"ט-כ') "מַגִּיד דְּבָרָו לְיַעֲקֹב, חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי, וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם". אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי אֶלְעָזָר: תָּא אַגְמְרָךְ מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה. אָמַר לֵיהּ: אֲפִתִּי לָא קָשָׁאי. כִּדְקָשׁ, נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר לֵיהּ רַב אַסִי: תָּא אַגְמְרָךְ מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, אָמַר לֵיהּ: אִי זַכָּאי, גְּמִירְנָא מֵרַבִּי יוֹחָנָן רַבָּךְ. רַב יוֹסֵף הֲוָה גָּמִיר מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, וְסָבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא הֲווּ תָּנוּ מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית. אָמְרוּ לֵיהּ: לֵיגְמְרָן [מַר] מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, אָמַר לְהוּ: אַגְמְרִתֵּינָן אַתּוּן מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, אַגְמְרוּהָ. בָּתַר דְּגַמְּרוּהָ, אָמְרוּ: לֵיגְמְרָן מַר מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, אָמַר לְהוּ: תַּנִּינָא בְּהוּ: (שיר השירים ד':י"א) "דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ"; דְּבָרִים שֶׁהֵן מְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְחָלָב, יִהְיוּ תַּחַת לְשׁוֹנְךָ. רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר: מֶהָכָא: (משלי כ"ז:כ"ו) "כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ", (אל תקרי "כבשים" אלא "כבושים".) דְּבָרִים שֶׁהֵם כְּבוּשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יִהְיוּ תַּחַת לְבוּשֶׁךָ. אָמְרוּ לֵיהּ: תַּנִּינָן בְּהוּ עַד: (יחזקאל ב':א') "וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם", אָמַר לָהֶם: הֵן הֵן מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה. מֵיתִיבִי: עַד הֵיכָן 'מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה'? רַבִּי אוֹמֵר: עַד 'וָאֶרְא'. (כעין חשמל) בַּתְרָא. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: עַד 'הַחַשְׁמַל'. עַד 'וָאֶרְא', מִנַּמְרִינָן, מִכָּאן וָאֵילָךְ, מַסְרִינָן רָאשֵׁי פְּרָקִים. אִיכָּא דְּאָמְרִי: עַד 'וָאֶרְא', מַסְרִינָן רָאשֵׁי פְּרָקִים, מִכָּאן וָאֵילָךְ, אִם הוּא חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ, אֵין! אִי לָא, לָא! וּמִי דָּרְשִׁינַן בְּ'הַחַשְׁמַל'? וְהָא הַהוּא יְנוּקָא [דַּהֲוָה] דָּדְרִישׁ בְּ'הַחַשְׁמַל' וְנָפַק נוּרָא (מחשמל) וַאֲכַלְתֵּיהּ? שַׁאנִי יְנוּקָא דְּלָא מָטָא זִמְנֵיהּ. (דלאו אורח ארעא דדריש.) אָמַר רַב יְהוּדָה: (אמר רב) בְּרַם, זָכוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ לְטוֹב, חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה שְׁמוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא הוּא, נִגְנַז סֵפֶר יְחֶזְקֵאל, שֶׁהָיוּ דְּבָרָיו סוֹתְרִים דִּבְרֵי תּוֹרָה, מֶה עָשָׂה? (עלה לעליה) וְהֶעֱלוּ לוֹ (שם) שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵי שֶׁמֶן, וְיָשַׁב בָּעֲלִיָּה וּדְרָשָׁן.

ז תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּתִינוֹק [אֶחָד], שֶׁהָיָה קוֹרֵא בְּבֵית רַבּוֹ בְּסֵפֶר יְחֶזְקֵאל, וְהָיָה מֵבִין בְּ'חַשְׁמַל', יָצְתָה אֵשׁ מֵחַשְׁמַל וּשְׂרָפָתְתוּ. בִּקְּשׁוּ (חכמים) לִגְנֹז סֵפֶר יְחֶזְקֵאל. אָמַר לָהֶם (רבי יהושע בן גמליאל:) [חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה]: אִם זֶה חָכָם, כֻּלָּם, חֲכָמִים הֵם? מַאי 'חַשְׁמַל'? [אָמַר רַב יְהוּדָה]: חַיּוֹת אֵשׁ מְמַלְּלוֹת. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: עִתִּים חָשׁוֹת, עִתִּים מְמַלְּלוֹת; בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּבּוּר יוֹצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, חָשׁוֹת, וּבְשָׁעָה שֶׁאֵין הַדִּבּוּר יוֹצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מְמַלְּלוֹת. (יחזקאל א':י"ד) "וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב", מַאי 'רָצוֹא וָשׁוֹב'? אָמַר רַב יְהוּדָה: כְּאוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי הַכִּבְשָׁן. מַאי 'כְּמַרְאֵה הַבָּזָק'? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: כְּאוּר הַיּוֹצֵא מִבֵּין הַחֲרָסִים. (שם) "וְאֶרְא, וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן" וְגוֹ'. לְהֵיכָן אָזַל? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שֶׁהָלַךְ לִכְבֹּשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם לִפְנֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר הָרָשָׁע, וְכָל כָּךְ לָמָּה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם: בְּיַד אֻמָּה שְׁפָלָה מָסַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת בָּנָיו. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מִי גָּרַם לִי שֶׁאֶהְיֶה שָׂמֵשׁ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים? עֲוֹונוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, [הֵן] גָּרְמוּ לִי. (יחזקאל א':ט"ו) "וָאֶרְא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַלְאָךְ אֶחָד, שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּאָרֶץ וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לְבֵין הַחַיּוֹת. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: סַנְדַּלְפוֹן שְׁמוֹ, וְגָבֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְעוֹמֵד אֲחוֹרֵי הַמֶּרְכָּבָה, וְקוֹשֵׁר כְּתָרִים לְקוֹנוֹ. אֵינִי! וְהָא כְּתִיב: (שם ג) "בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", מִכְּלָל, דִּמְקוֹמוֹ לֵיכָּא דְּיָדַע לֵיהּ! (אלא דקשר ליה לכתר, ומשביע בשם המפורש, ואזל תגא [דְּאָמַר שֵׁם אַתָּגָא, וְאָזַל וְיָתִיב בְּרֵישֵׁיהּ].

ח י אָמַר (רב) [רָבָא]: כָּל מַה שֶּׁרָאָה יְחֶזְקֵאל, רָאָה יְשַׁעְיָה. לְמַה יְחֶזְקֵאל דּוֹמֶה? לִבֶּן כְּפָר, שֶׁרָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ. לְמַה יְשַׁעְיָה דּוֹמֶה? לְבֶן כֶּרֶךְ, שֶׁרָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (שמות ט״ו:א׳) ״אָשִׁירָה לַה׳ כִּי גָאֹה גָּאָה״, שִׁירוּ, לְמִי שֶׁמִּתְגָּאֶה עַל הַגֵּאִים, דְּאָמַר מַר: מֶלֶךְ שֶׁבַּחַיּוֹת, אַרְי. מֶלֶךְ שֶׁבַּבְּהֵמוֹת, שׁוֹר. מֶלֶךְ שֶׁבָּעוֹפוֹת, נֶשֶׁר. וְאָדָם, מִתְגָּאֶה עֲלֵיהֶם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְגָּאֶה עַל כֻּלָּם, וְעַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (יחזקאל א׳:י׳) ״וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם, וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּן, וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעְתָּן, וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן״. וּכְתִיב: (שם י׳) ״וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָד, פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב, וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם, וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה, וְהָרְבִיעִי פְּנֵי נָשֶׁר״. וְאִלּוּ ׳שׁוֹר׳, לָא קָא חָשִׁיב לֵיהּ! אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: יְחֶזְקֵאל בִּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, וַהֲפָכוֹ לִכְרוּב. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵין קָטֵגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר. מַאי ׳כְּרוּב׳? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: כְּרַבְיָא, שֶׁכֵּן קוֹרִין בְּבָבֶל לִינוּקָא, ׳רַבְיָא׳. אָמַר לְהוּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵּי: אֶלָּא מֵעַתָּה, דִּכְתִיב: ״פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב, וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם, וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה, וְהָרְבִיעִי פְּנֵי נָשֶׁר״. הַיְנוּ ׳פְּנֵי־כְּרוּב׳, הַיְנוּ ׳פְּנֵי־אָדָם׳! (אדם וכרוב חד הוא) אַפֵּי רַבְרְבֵי וְאַפֵּי זוּטְרֵי. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (ישעיהו ו׳:ב׳) ״שֵׁשׁ כְּנָפַיִם, שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד״, וּכְתִיב: (יחזקאל א׳:ו׳) ״וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָת, וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם״? לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, כָּאן, בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, כִּבְיָכוֹל, שֶׁנִּתְמַעֲטוּ כַּנְפֵי הַחַיּוֹת. הֵי מִינַיְהוּ אִימְעוּט? אָמַר רַבִּי (חֲנִינָא) [חֲנַנְאֵל], אָמַר רַב: אוֹתָם שֶׁאוֹמְרוֹת בָּהֶן שִׁירָה. כְּתִיב הָכָא: (ישעיהו ו׳:ב׳-ג׳) ״וּשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף, וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר״. וּכְתִיב הָתָם: (משלי כ״ג:ה׳) ״הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ״. וְרַבָּנָן אַמְרֵי: אוֹתָן שֶׁמְּכַסּוֹת בָּהֶן רַגְלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל א׳:ז׳) ״וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה״. אִי לָאו דְּאִמְעוּט, מְנָא הֲוָה יָדַע? דִּלְמָא דְּגַלָּאֵי וַאֲחֵוֵי לֵיהּ. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, ״וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם״, הָכִי נַמִּי דְּאִימְעוּט? אֶלָּא דְּגַלָּאֵי וַאֲחֵוֵי לֵיהּ, הָכִי נַמִּי, דְּגַלָּאֵי וַאֲחֵוֵי לֵיהּ. הָכִי הַשְׁתָּא, בִּשְׁלָמָא אַפֵּיהּ, אוֹרַח אַרְעָא לְגִלּוּיֵי קַמֵּיהּ רַבֵּיהּ, אֶלָּא כַּרְעֵיהּ, לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְגִלּוּיֵי קַמֵּיהּ רַבֵּהּ! כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (דניאל ז׳:י׳) ״אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵּהּ, וְרִבּוֹ רִבְבָן קָדָמוֹהִי יְקוּמוּן״, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (איוב כ״ה:ג׳) ״הֲיֵשׁ מִסְפָּר לְגְדוּדָיו״, לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, כָּאן, בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. כִּבְיָכוֹל שֶׁנִּתְמַעֵט פָּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה. תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר מִשּׁוּם אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתָּאי: ״אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵּהּ״, (לגדוד) [מִסְפַּר גְּדוּד] אֶחָד, וְלִגְדוּדָיו אֵין מִסְפָּר. וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: ״אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵּהּ״ לְנָהָר דִּינוּר! שָׁנֵאָמַר: (דניאל ז׳:ט׳-י׳) ״נְהַר דִּינוּר נָגֵד וְנָפֵק מִן קֳדָמוֹהִי, אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵּהּ״ וְגוֹ׳. מֵהֵיכָן נָפַק? (אמר רב ירמיה בר אבא, אמר רב:) מִזֵּעָתָן שֶׁל חַיּוֹת, וּלְהֵיכָן שָׁפִיךְ? אָמַר רַב: עַל רָאשֵׁי רְשָׁעִים יָחוּל בַּגֵּיהִנֹּם, שָׁנֵאָמַר: (ירמיהו כ״ג:י״ט) ״הִנֵּה סַעֲרַת ה׳ חֵמָה יָצְאָה וְסַעַר מִתְחוֹלֵל, עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יָחוּל״. וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: עַל אָשֵׁי רְשָׁעִים יָחוּל בַּגֵּיהִנֹּם, שָׁנֵאָמַר: (איוב כ״ב:ט״ז) ״אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עֵת, נָהָר יוּצַק יְסוֹדָם״. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הֶחָסִיד: אִלּוּ תְּשַׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבַּע אָמַר: עַל אָשֵׁי קָמְטוּ, שָׁנֵאָמַר: (איוב כ״ב:ט״ז) ״אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עֵת, נָהָר יוּצַק יְסוֹדָם״. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הֶחָסִיד: אִלּוּ תְּשַׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבַּע דּוֹרוֹת, שֶׁקָּמְטוּ לְהַבָּרְאוֹת קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְלֹא נִבְרְאוּ. עָמַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (וטרדן, איכא דאמרי:) וּשְׁתָלָן בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְהֵן הֵן עַזֵּי פָּנִים שֶׁבַּדּוֹר. וְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: ׳אֲשֶׁר־קָמְטוּ׳, לְבָרָכָה הוּא דִּכְתִיב, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁמְּקַמְּטִים אֶת עַצְמָן (משינה) עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגַלֶּה לָהֶם סוֹד (הנהר) לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נָהָר יוּצַק יְסוֹדָם״. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְחִיָּא בַּר רַב: בַּר אִירְיָא, תָּא אֵימָא לָךְ מִלְּתָא, מֵהֲנֵי מִילֵי מַעֲלִיתָא, דַּהֲוָה אָמַר אַבּוּךְ: כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא נִבְרָאִים מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִנְּהַר דִּינוּר, וְאוֹמְרִים שִׁירָה וּבְטֵלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (איכה ג׳:כ״ג) ״חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ״. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נִבְרָא מֶמֶנּוּ מַלְאָךְ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ג:ו׳) ״בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם״. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (דניאל ז׳:ט׳) ״לְבוּשֵׁהּ כִּתְלַג חִוָּר, וּשְׂעַר רֵאשֵׁהּ כַּעֲמַר נְקֵא״, וּכְתִיב: (ש״ה ה) ״רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז וְגוֹ׳, שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב״. לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בִּישִׁיבָה, כָּאן, בְּמִלְחָמָה, דְּאָמַר מַר: אֵין לְךָ נָאֶה בִּישִׁיבָה, אֶלָּא זָקֵן. וְאֵין לְךָ נָאֶה בְּמִלְחָמָה, אֶלָּא בָּחוּר. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (דניאל ז׳:ט׳) ״כְּרְסְיֵהּ שְׁבִיבִין דִּי־נוּר גַּלְגְּלוֹהִי נוּר דָּלִק״, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שם) ״עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו וַעֲתִיק יוֹמִין יְתִב״, לָא קַשְׁיָא, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָדָוִד, כִּדְתַנְיָא: אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָדָוִד, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: עֲקִיבָא, עַד מָתַי אַתָּה עוֹשֶׂה שְׁכִינָה חֹל? אֶלָּא, אֶחָד לְדִין וְאֶחָד לִצְדָקָה. קִבְּלָהּ מִינֵּיהּ אוֹ לָא קִבְּלָהּ מִינֵּיהּ? תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: אֶחָד לְדִין וְאֶחָד לִצְדָקָה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה: עֲקִיבָא, מַה לְךָ אֵצֶל אַגָּדוֹת? כַּלֵּיךְ מִדִּבְרוֹתֶיךָ (ולך) אֵצֶל נְגָעִים וְאָהֳלוֹת. אֶלָּא, אֶחָד לַכִּפָּא וְאֶחָד לַשְּׁרַפְרַף. כִּפֵּא, לְשֵׁב עָלָיו, שְׁרַפְרַף, לְהַדּוֹם רַגְלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס״ו:א׳) ״כֹּה אָמַר ה׳: הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי, וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי״. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה קְלָלוֹת קִלֵּל יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ, עַד שֶׁאָמַר לָהֶם מִקְרָא זֶה: (ישעיהו ג׳:ה׳) ״וְנִגַּשׂ הָעָם אִישׁ בְּאִישׁ, וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יִרְהָבוּ, הַנַּעַר בַּזָּקֵן, וְהַנִּקְלֶה בַּנִּכְבָּד״.

ט ״שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה קְלָלוֹת״, מַאי נִינְהוּ? דִּכְתִיב: (שם) ״כִּי הִנֵּה הָאָדוֹן ה׳ צְבָאוֹת מֵסִיר מִירוּשָׁלַיִם וּמִיהוּדָה מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֶנָה, כֹּל מִשְׁעַן לֶחֶם וְכֹל מִשְׁעַן מָיִם, גִּבּוֹר וְאִישׁ מִלְחָמָה, שׁוֹפֵט וְנָבִיא וְקוֹסֵם וְזָקֵן. שַׂר חֲמִשִּׁים וּנְשׂוּא פָנִים וְיוֹעֵץ וַחֲכַם חֲרָשִׁים וּנְבוֹן לָחַשׁ״, וְנָתַתִּי נְעָרִים שָׂרֵיהֶם וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ בָם״. ׳מַשְׁעַן׳, אִלּוּ בַּעֲלֵי מִקְרָא. ׳מַשְׁעֶנָה׳, אִלּוּ בַּעֲלֵי מִשְׁנָה, כְּגוֹן רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא) [תֵּימָא] וַחֲבֵרָיו. וּפְלִיגִי בָּהּ רַב פָּפָּא וְרַבָּנָן, חַד אָמַר: שֵׁשׁ מֵאוֹת סִדְרֵי מִשְׁנָה, וְחַד אָמַר: שְׁבַע מֵאוֹת סִדְרֵי מִשְׁנָה. ׳כֹּל־מִשְׁעַן־לֶחֶם׳, אִלּוּ בַּעֲלֵי תַּלְמוּד, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ט׳:ה׳) ״לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי וּשְׁתוּ בְיַיִן מָסָכְתִּי״. ׳כָּל־מִשְׁעַן־מָיִם׳, אִלּוּ בַּעֲלֵי אַגָּדוֹת, שֶׁמּוֹשְׁכִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם כַּמַּיִם, בָּאַגָּדָה. ׳גִּבּוֹר׳, זֶה בַּעַל שְׁמוּעוֹת. (דבר אחר: זה המתגבר ביצרו.) ׳אִישׁ־מִלְחָמָה׳, זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לְשָׁא

וְלִתֵּן בְּמִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה. ׳שׁוֹפֵט׳, זֶה דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ. ׳נָבִיא׳, כְּמַשְׁמָעוֹ. ׳קוֹסֵם׳, זֶה מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי מז) ״קֶסֶם עַל שִׂפְתֵי מֶלֶךְ״. (במשפט לא ימעל פיו״.) ׳זָקֵן׳, זֶה שֶׁרָאוּי (לישב בישיבה) [לִישִׁיבָה]. ׳שַׂר־חֲמִשִּׁים׳, אַל תִּקְרֵי ׳שַׂר־חֲמִשִּׁים׳ אֶלָּא ׳שַׂר־חֲמָשִׁים׳, [זֶה] שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁאֹל וְלִתֵּן בַּחֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה. דָּבָר אַחֵר: ׳שַׂר־חֲמִשִּׁים׳ כִּדְרַבִּי אַבָּהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: מִכָּאן שֶׁאֵין מַעֲמִידִים מְתֻרְגְּמָן עַל הַצִּבּוּר פָּחוֹת מֵחֲמִשִּׁים שָׁנָה. ׳נְשׂוֹא־פָנִים׳, זֶה שֶׁנּוֹשְׂאִים פָּנִים לְדוֹרוֹ בַּעֲבוּרוֹ, לְמַעְלָה, כְּגוֹן רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא. לְמַטָּה, כְּגוֹן רַבִּי אַבָּהוּ בֵּי קֵיסָר. ׳יוֹעֵץ׳, (זה) שֶׁיּוֹדֵעַ לְעַבֵּר שָׁנִים וְלִקְבַּע חֳדָשִׁים. ׳חָכָם׳, זֶה תַּלְמִיד הַמַּחְכִּים אֶת רַבּוֹתָיו. ׳חֲרָשִׁים׳, זֶה שֶׁנַּעֲשׂוּ הַכֹּל לְפָנָיו כְּחֲרָשִׁים, בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹתֵחַ בְּדִבְרֵי תוֹרָה. ׳וְנָבוֹן׳, זֶה הַמֵּבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. ׳לָחַשׁ׳, זֶה שֶׁרָאוּי לִמְסֹר לוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁנִּתְנוּ בְּלַחַשׁ. ״וְנָתַתִּי נְעָרִים שָׂרֵיהֶם״, [אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר]: בְּנֵי אָדָם שֶׁמְּנֹעָרִים מִן הַמִּצְוֹות. ״וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ בָם״, אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: אֵלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁבְּבָתֵּי רַבִּי תַּעֲלֵי בְּנֵי תַּעֲלֵי. וְלֹא נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ, עַד שֶׁאָמַר לָהֶם: ״יִרְהֲבוּ הַנַּעַר״ וְגוֹ׳. מַאי ״יִרְהֲבוּ הַנַּעַר בַּזָּקֵן״? יָבוֹאוּ מִי שֶׁחֲמוּרוֹת דּוֹמוֹת לָהֶם כְּקַלּוֹת וְיִרְהֲבוּ בְּמִי שֶׁקַּלּוֹת דּוֹמוֹת עֲלֵיהֶם כַּחֲמוּרוֹת. אָמַר רַב קְטִינָא: אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת כִּשְׁלוֹנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם לֹא פָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ג׳:ו׳) ״כִּי יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו, (לאמר) שִׂמְלָה לָכָה, קָצִין תִּהְיֶה לָנוּ״! דְּבָרִים שֶׁבְּנֵי אָדָם מִתְכַּסִּין בָּהֶם כְּשִׂמְלָה, יֶשְׁנָן תַּחַת יָדֶיךָ. (שם) ״וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת״, מַאי ׳וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת׳? דְּבָרִים שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשְׁלוּ בָּהֶן יֶשְׁנָן תַּחַת יָדֶיךָ. (קצין תהיה לנו.) (שם) ״יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ״. אֵין ׳יִשָּׂא׳, אֶלָּא שְׁבוּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ׳:ז׳) ״לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה׳ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא״. ״לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ״, מַאי ״לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ״? לֹא (אהיה) [הָיִיתִי] מְחוֹבְשֵׁי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. ״וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה״, שֶׁאֵין בְּיָדִי, לֹא מִקְרָא וְלֹא מִשְׁנָה וְלֹא תַּלְמוּד. וְדִילְמָא, שַׁאנִי הָתָם דְּאִי אָמַר לְהוּ: גְּמִירְנָא, אֲמְרֵי לֵיהּ: אֵימָא לָן! הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר: גְּמַר וְשָׁכַח, מַאי ״לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ״? לֹא אֶהְיֶה חוֹבֵשׁ כְּלָל! אִינִי, וְהָאָמַר רָבָא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה (אנשי) [בַּעֲלֵי] אֲמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ה׳:א׳) ״שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּרְאוּ נָא וּדְעוּ, וּבַקְּשׁוּ בִרְחֹבוֹתֶיהָ, אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ, אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפָּט מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה, וְאֶסְלַח לָהּ״, לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּדִין תּוֹרָה, הָא, בְּמַשָּׂא וּבְמַתָּן. בְּדִינֵי תּוֹרָה חֲווּ, בְּמַשָּׂא וּמַתָּן לָא חֲווּ.

י תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, (ויוצא מירושלים) [וְהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ], וְהָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ תַּלְמִידוֹ מְחַמֵּר אַחֲרָיו, (ללמוד תורה מפיו.) אָמַר לוֹ: רַבִּי, שְׁנֵה לִי פֶּרֶק אֶחָד בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה. אָמַר לוֹ: בְּנִי, לֹא כָךְ שָׁנִיתִי לָכֶם: וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ? אָמַר לוֹ: רַבִּי, תַּרְשֵׁנִי לוֹמַר לְפָנֶיךָ (ממה) [דָּבָר אֶחָד] שֶׁלִּמַּדְתָּנִי. אָמַר לוֹ: אֱמֹר. מִיָּד יָרַד רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִן הַחֲמוֹר, וְנִתְעַטֵּף וְיָשַׁב עַל הָאֶבֶן, (אחת) תַּחַת הַזַּיִת. אָמַר לוֹ: רַבִּי, מִפְּנֵי מָה יָרַדְתָּ מִן הַחֲמוֹר? אָמַר לוֹ: אֶפְשָׁר, אַתָּה דוֹרֵשׁ מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, וּשְׁכִינָה עִמָּנוּ, וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְלַוִּין אוֹתָנוּ, וַאֲנִי אֶרְכַּב עַל הַחֲמוֹר? מִיָּד פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ וְדָרַשׁ בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה. יָרְדָה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם (וסכסכה) [וְסִבְּבָה] אֶת כָּל הָאִילָנוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה. פָּתְחוּ כָּל הָאִילָנוֹת וְאָמְרוּ שִׁירָה. מַה שִּׁירָה אָמְרוּ? (תהילים קמ״ח:ז׳) ״הַלְלוּ אֶת ה׳ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהֹמוֹת וְגוֹ׳ עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים, הַלְלוּיָהּ״, (ויש אומרים: שירה זאת אמרו: (דברי הימים א ט״ז:ל״ג) ״אז ירננו עצי היער״.) וְאַף מַלְאָךְ נַעֲנָה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וְאָמַר: וַדַּאי, הֵן הֵן מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה. עָמַד רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וּנְשָׁקוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וְאָמַר: בָּרוּךְ ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נָתַן בֵּן לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁיּוֹדֵעַ לְהָבִין וְלַחְקֹר וְלִדְרֹשׁ בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה כְּאֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ. יֵשׁ נָאֶה דוֹרֵשׁ וְאֵין נָאֶה מְקַיֵּם, וְיֵשׁ נָאֶה מְקַיֵּם וְאֵין נָאֶה דוֹרֵשׁ . אֲבָל אַתָּה אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ, נָאֶה דוֹרֵשׁ וְנָאֶה מְקַיֵּם, אַשְׁרֶיךָ אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁאֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ יָצָא מֵחֲלָצֶיךָ. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הָיָה הוּא וְרַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן מְהַלְכִין בַּדֶּרֶךְ, אָמְרוּ: אַף אָנוּ נִדְרֹשׁ בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה. פָּתַח רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְדָרַשׁ בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּקְּפוּ תַּמּוּז הָיְתָה, וְנִתְקַשְּׁרוּ שָׁמַיִם בֶּעָבִים, וְנִרְאָתָה כְּמִין קֶשֶׁת בֶּעָנָן, וְהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִתְקַבְּצִין וּבָאִין לִשְׁמֹעַ מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, כִּבְנֵי אָדָם שֶׁמִּתְקַבְּצִין וּבָאִין לִרְאוֹת בְּמִזְמוּטֵי חָתָן וְכַלָּה. הָלַךְ רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן וְסִפֵּר הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, אָמַר: אַשְׁרֵיכֶם, וְאַשְׁרֵי יוֹלַדְתְּכֶם, אַשְׁרֵי עֵינַי שֶׁכָּךְ רָאוּ, אַף אֲנִי וְאַתֶּם, בַּחֲלוֹמִי מְסֻבִּין הָיִינוּ עַל הַר־סִינַי, וְנָתְנָה עָלֵינוּ בַּת־קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם: (ואמרו) עֲלוּ לְכָאן [עֲלוּ לְכָאן]! טְרַקְלִין גְּדוֹלִים מוּכָנִים לָכֶם, וּמַצָּעוֹת גְּדוֹלוֹת מֻצָּעוֹת לָכֶם, אַתֶּם וְתַלְמִידֵיכֶם וְתַלְמִידֵי תַלְמִידֵיכֶם מְזֻמָּנִים לְכַת שְׁלִישִׁית. אֵינִי, וְהָא תַּנְיָא: רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ הֲרָצָאוֹת הֵן; רַבִּי (יוסי הכהן) [יְהוֹשֻׁעַ] הִרְצָה דְּבָרִים לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. רַבִּי עֲקִיבָא הִרְצָה דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינָאי הִרְצָה דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְאִלּוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ לֹא קָא חָשִׁיב לֵיהּ? דְּאַרְצֵי וְאַרְצוּ קַמֵּיהּ קָא חָשִׁיב, דְּאַרְצֵי וְלָא אַרְצוּ קַמֵּיהּ לָא קָא חָשִׁיב. אֵינִי, וְהָא רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינָאי, דְּאַרְצֵי וְלָא אַרְצוּ קַמֵּיהּ, וְקָא חָשִׁיב לֵיהּ! אֶלָּא, דְּאַרְצֵי מֵיהָא קַמֵּיהּ מַאן דְּאַרְצֵי. (הוה קא חשיב)

יא יא תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס, אֵלּוּ הֵן: בֶּן עַזַּאי, בֶּן זוֹמָא, וְאַחֵר וְרַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁתִּכָּנְסוּ אֵצֶל אַבְנֵי שַׁיִשׁ טָהוֹר, הִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא תֹּאמְרוּ: מַיִם מַיִם. מִשּׁוּם דִּכְתִיב: (תהילים ק״א:ז׳) ״דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי״. בֶּן עַזַּאי הִצִּיץ וְנִפְגַּע, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (משלי כ״ה:ט״ז) ״דְּבַשׁ מָצָאתָ, אֱכֹל דֵּיֶּךָ, פֶּן תִּשְׂבָּעֶנּוּ וְהַקֵּאתוֹ״. אַחֵר, קִצֵּץ בַּנְּטִיעוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא [נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְ]יָצָא בְּשָׁלוֹם. שָׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: מַהוּ לִסְרוֹסִי כַּלְבָּא? אָמַר לָהֶם: (ויקרא כ״ב:כ״ד) ״וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ״. כָּל שֶׁבְּאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ. שָׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: בְּתוּלָה שֶׁעִבְּרָה, מַהוּ [לְכֹהֵן גָּדוֹל]? מִי חַיְשִׁינַן לְהָא דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: יָכוֹלְנִי לִבְעֹל כַּמָּה (בתולות)

[בַּעֲילוּת] בְּלֹא דָּם? אוֹ דִּילְמָא, דִּשְׁמוּאֵל לָא שְׁכִיחַ? אָמַר לְהוּ: דִּשְׁמוּאֵל לָא שְׁכִיחַ, וְחַיְשִׁינַן, שֶׁמָּא בְּאַמְבָּטֵי עִבְּרָה. וְהָא אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁאֵינוֹ יוֹרֶה כַּחֵץ, אֵינוֹ מַזְרִיעַ? (דילמא) מֵעִיקָּרָא נַמִּי, יוֹרֶה כַּחֵץ הֲוַאי!

יב יב תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גַּב מַעֲלֶה בְּהַר הַבַּיִת וְרָאָהוּ בֶּן זוֹמָא וְלֹא עָמַד מִפָּנָיו. אָמַר לוֹ: מֵאַיִן וּלְאַיִן בֶּן זוֹמָא? אָמַר לֵיהּ: צוֹפֶה הָיִיתִי בֵּין מַיִם הָעֶלְיוֹנִים לְמַיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה, אֶלָּא שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית א׳:ב׳) ״וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם״, כְּיוֹנָה (זו) שֶׁמְּרַחֶפֶת עַל בָּנֶיהָ (ונוגעת) וְאֵינָהּ נוֹגַעַת. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְתַלְמִידָיו: עֲדַיִן בֶּן זוֹמָא מִבַּחוּץ. מִכְּדֵי, ״וְרוּחַ אֱלֹהִים״ וְגוֹ׳, (כתיב) [אֵימַת חֲוֵי?] בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וְהַבְדָּלָה, בְּיוֹם שֵׁנִי הוּא דַּהֲוָה! שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם״. וְכַמָּה? אָמַר (רבי חייא) [רַבִּי אַחָא] בַּר יַעֲקֹב: כְּמִלְאׂ נִימָא. וְרַבָּנָן אַמְרִי: כְּגוּדָּא דְּגַמְלָא. מַר זוּטְרָא וְאִי תֵּימָא רַב (אשי) [אַסִי] אָמַר: כִּתְרֵי גְּלִימֵי, דִּפְרִיסֵי אַהֲדָדֵי, וְאַמְרֵי לָהּ: כִּתְרֵי כַּסֵּי, דִּסְחִיפֵי אַהֲדָדֵי. אַחֵר, קְצִיץ בַּנְטִיעוֹת, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (קהלת ה׳:ה׳) ״אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ״. מַאי הִיא? חֲזָא מִטַּטְרוֹן, דְּאִתְיְהִיבָא לֵיהּ רְשׁוּתָא (חדא שעתא ביומא) לְמֵיתַב וּלְמִיכְתָּב זְכוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל. אָמַר: גְּמִירִי, דְּאֵין לְמַעְלָה, (לא עמידה) לֹא יְשִׁיבָה (ולא קנאה) וְלֹא תַּחֲרוּת וְלֹא עֹרֶף וְלֹא עִפּוּי, שֶׁמָּא, חַס־וְשָׁלוֹם שְׁתֵּי רָשׁיוֹת (יש בשמים?) [הֵן]? מִיָּד, אַפְקוּהָ לְמִטַּטְרוֹן וּמַחְיוּהָ שִׁתִּין פּוּלְסֵי דְּנוּרָא. אָמְרוּ לֵיהּ: מַאי טַעְמָא כִּי חֲזַיְתֵיהּ, לָא קָמְתָּ מִקַּמֵּיהּ? אִתְיְהִיבָא לֵיהּ רְשׁוּתָא לְמִמְחַק זַכְוָתָא דְּאַחֵר. יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: (ירמיהו ג׳:י״ד) ״שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים, חוּץ מֵאַחֵר״. (שידע כבודי ומרד בי.) אָמַר: הוֹאִיל וְאִטְרִידוּ לֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא מֵהַהוּא עָלְמָא, לִיפּוּק וְלִיהֱנֵי בְּהַאי עָלְמָא. נָפַק אַחֵר לְתַרְבּוּת רָעָה. אַשְׁכַּח זוֹנָה תְּבָעָה, אָמְרָה לֵיהּ: לָאו אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה אַתָּה? (ששמך יצא בכל הארץ?) עָקַר פּוּגְלָא מִמִּשְׁרָא בְּשַׁבָּת, וְיָהַב לָהּ. אָמְרָה: ׳אַחֵר׳ הוּא! שָׁאַל אַחַר אֶת רַבִּי מֵאִיר לְאַחַר שֶׁיָּצָא לְתַרְבּוּת רָעָה, [אָמַר לֵיהּ]: מַאי דִּכְתִיב: (קהלת ז׳:י״ד) ״גַּם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים״? אָמַר לֵיהּ: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, (בעולמו) בָּרָא כְּנֶגְדּוֹ. בָּרָא הָרִים, בָּרָא גְּבָעוֹת. בָּרָא יַמִּים, בָּרָא נְהָרוֹת. אָמַר לֵיהּ: רַבִּי עֲקִיבָא רַבְּךָ לֹא כָּךְ אָמַר, אֶלָּא: בָּרָא צַדִּיקִים, בָּרָא רְשָׁעִים. בָּרָא גַּן־עֵדֶן, בָּרָא גֵּיהִנֹּם. כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, אֶחָד בְּגַן־עֵדֶן וְאֶחָד בְּגֵיהִנֹּם. זָכָה צַדִּיק, נָטַל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ בְּגַן עֵדֶן. נִתְחַיֵּב רָשָׁע, נָטַל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ בַּגֵּיהִנֹּם. אָמַר רַב מְשַׁרְשִׁיָא: מַאי קְרָא? גַּבֵּי צַדִּיקִים כְּתִיב: (ישעיהו ס״א:ז׳) ״לָכֵן בְּאַרְצָם מִשְׁנֶה יִירָשׁוּ״. גַּבֵּי רְשָׁעִים כְּתִיב: (ירמיהו י״ז:י״ח) ״וּמִשְׁנֶה שִׁבָּרוֹן שָׁבְרֵם״.

יג יג שָׁאַל אַחַר אֶת רַבִּי מֵאִיר לְאַחַר שֶׁיָּצָא לְתַרְבּוּת רָעָה: מַאי דִּכְתִיב: (איוב כ״ח:י״ז) ״לֹא יַעַרְכֶנָּה זָהָב, וּזְכוּכִית, וּתְמוּרָתָהּ כְּלִי פָז״? אָמַר לֵיהּ: אִלּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה, שֶׁקָּשִׁים לְקָנוֹתָן כִּכְלֵי זָהָב וּכְלֵי פָז, וְנוֹחִין לְאַבְּדָן כִּכְלֵי זְכוּכִית. אָמַר לוֹ: (האלהים, אפילו ככלי חרס, אבל) רַבִּי עֲקִיבָא רַבְּךָ, לֹא כֵּן אָמַר, אֶלָּא: מַה כְּלֵי זָהָב וּכְלֵי זְכוּכִית, (הללו) אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה. כָּךְ תַּלְמִיד חָכָם, [אַף עַל פִּי] שֶׁפָּרַח, יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה. אָמַר לוֹ: אַף אַתָּה חֲזוֹר בְּךָ. אָמַר לוֹ: (והרי) כְּבָר שָׁמַעְתִּי מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרֹכֶת: ״שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים חוּץ מֵאַחֵר״.

יד תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּאַחֵר שֶׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַסּוּס בְּשַׁבָּת, וְהָיָה רַבִּי מֵאִיר מְהַלֵּךְ אַחֲרָיו לִלְמֹד תּוֹרָה מִפִּיו, (כיון שהגיע לתחום שבת), אָמַר לוֹ: מֵאִיר, חֲזוֹר בְּךָ, שֶׁכְּבָר שִׁעַרְתִּי בְּעִקְבֵי הַסּוּס, עַד כָּאן תְּחוּם שַׁבָּת. אָמַר לוֹ: וְאַף אַתָּה חֲזוֹר בְּךָ. אָמַר לוֹ: וַהֲלֹא [כְּבָר אָמַרְתִּי לְךָ, שֶׁכְּבָר] שָׁמַעְתִּי מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרֹכֶת: ״שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים, חוּץ מֵאַחֵר״. תַּקְּפֵיהּ וְעַיְלֵיהּ בֵּי מִדְרָשָׁא. אָמַר לוֹ לִינוּקָא: פְּסֹק לִי פִּסּוּקֵיךְ: אָמַר לֵיהּ: (ישעיהו מ״ח:כ״ב) ״אֵין שָׁלוֹם אָמַר ה׳ לָרְשָׁעִים״. עַיְלֵיהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא אַחֲרִיתִי, אָמַר לֵיהּ לִינוּקָא: (בני) פְּסֹק לִי פִּסּוּקֵיךְ: אָמַר לֵיהּ: (ירמיהו ב׳:כ״ב) ״כִּי אִם תְּכַבְּסִי בַּנֶּתֶר, וְתַרְבִּי לָךְ בֹּרִית, נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי״. עַיְלֵיהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא אַחֲרִיתִי, אָמַר לֵיהּ לִינוּקָא: פְּסֹק לִי פִּסּוּקֵיךְ: אָמַר לֵיהּ: (שם ד) ״וְאַתְּ שָׁדוּד מַה תַּעֲשִׂי, כִּי תַלְבְּשִׁי שָׁנִי, כִּי תַעְדִּי עֲדִי זָהָב, כִּי תִקְרְעִי בַפּוּךְ עֵינַיִךְ, לַשָּׁוְא תִּתְיַפִּי״. (תקפיה) *)) וְעַיְלֵיהּ בִּתְלִיסַר בֵּי מִדְרָשָׁא, פָּסְקוּ לֵיהּ כִּי הַאי גַּוְנָא, לְבִישׁוּתָא. יְנוּקָא דְּסוֹף תְּלִיסַר אָמַר לֵיהּ: (תהילים נ׳:ט״ז) ״וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים: מַה לְּךָ לְסַפֵּר חֻקָּי״, הַהוּא יְנוּקָא הֲוָה מְגַמְגֵּם בְּלִישָׁנֵיהּ, אִישְׁתַּמַע כְּמַאן דְּקָאָמַר: ״וְלֶאֱלִישַׁע אָמַר אֱלֹהִים״, שָׁקַל סַכִּינָא וְקָרְעֵיהּ וְשַׁדְרֵיהּ לְתְלִיסַר בֵּי מִדְרָשָׁא. אֵיכָא דְּאָמְרֵי, אָמַר: אִי הֲוָה סַכִּינָא בַּהֲדֵאי, קָרְעֵתֵיהּ.

טו כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּאַחֵר, אָמְרִי: לָא מִידָּן לִדְיָנֵיהּ, וְלָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי לֵיתֵי. לָא מִידָּן לִדְיָנֵיהּ, מִשּׁוּם דְּעָסַק בַּתּוֹרָה. וְלָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי לֵיתֵי, מִשּׁוּם דְּחָטָא. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מוּטָב דְּלִידַּיְנֵיהּ, וְלֵיתֵי לְעָלְמָא דְּאָתֵי. מָתַי אָמוּת וְאַעֲלֶה עָשָׁן מִקְּבָרוֹ. כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר סָלִיק קוּטְרָא מִקְּבָרֵיהּ דְּאַחֵר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּבוּרְתָּא לְמִיקְלֵייהּ רַבֵּיהּ? (בנורא) חַד הֲוָה בֵּינָנָא וְלָא מָצִי לְאַצּוֹלֵיהּ? אִי נָקִיטְנָא (ליה) בִּיָדֵי, מַאן מִירְמֵי לֵיהּ מִינַּאי? מָתַי אָמוּת וַאֲכַבֶּה עָשָׁן מִקְּבָרוֹ. כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, פָּסַק קוּטְרָא מִקְּבָרֵיהּ דְּאַחֵר. פָּתַח עֲלֵיהּ הַהוּא סַפְדָנָא: אֲפִלּוּ שׁוֹמֵר הַפֶּתַח לֹא עָמַד לְפָנֶיךָ, רַבֵּנוּ. בִּתּוֹ שֶׁל אַחַר אַתְיָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אָמְרָה לֵיהּ: רַבִּי פַּרְנְסֵנִי. אָמַר לָהּ: בִּתּוֹ שֶׁל מִי אַתְּ? אָמְרָה: בִּתּוֹ שֶׁל ׳אַחֵר׳ אֲנִי. אָמַר [לָהּ]: עֲדַיִן יֵשׁ מְזַרְעוֹ בָּעוֹלָם? וְהָכְתִיב: (איוב י״ח:י״ט) ״לֹא נִין וְלֹא נֶכֶד בְּעַמּוֹ״? אָמְרָה לוֹ: (רבי) זְכֹר תּוֹרָתוֹ וְאַל תִּזְכֹּר לְמַעֲשָׂיו. [מִיָּד] יָרְדָה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, וְסִכְסְכָה סַפְסָלוֹ שֶׁל רַבִּי. בָּכָה רַבִּי וְאָמַר: לַמִּתְגַּנִּין בַּתּוֹרָה כָּךְ, לַמְשַׁתַּבְּחִין בָּהּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! וְרַבִּי מֵאִיר, הֵיכִי גָּמַר תּוֹרָה מִפּוּמֵיהּ דְּאַחֵר? וְהָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (מלאכי ב׳:ז׳) ״כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַּעַת, וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי מַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת הוּא״, אִם דּוֹמֶה הָרַב לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, יְבַקְשׁוּ תוֹרָה

מִפִּיהוּ. וְאִם לָאו, אַל יְבַקְּשׁוּ תּוֹרָה מִפִּיהוּ. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: רַבִּי מֵאִיר קָרָא אַשְׁפַּח וְדָרַשׁ: (משלי כ״ב:י״ז) ״הַט אָזְנְךָ, וּשְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים, וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי״. ׳לְדַעְתָּם׳ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ׳לְדַעְתִּי׳. רַבִּי (יוסי בר) חֲנִינָא אָמַר: מֵהָכָא: (תהילים מ״ה:י״א) ״שִׁמְעִי בַת, וּרְאִי וְהַטִּי אָזְנֵךְ, וְשִׁכְחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ״ וְגוֹ׳. קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי? לָא קַשְׁיָא, הָא, בִּגְדוֹל, הָא, בְּקָטָן. כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר: אַמְרֵי בְּמַעֲרָבָא: רַבִּי מֵאִיר אַשְׁפַּח תּוּחְלָא, אָכַל גַּוֵּה, וְשָׁדָא שִׁיחְלָא לְבָרָא. אַשְׁכְּחֵיהּ רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא לְאֵלְיָהוּ, אָמַר לֵיהּ: מַאי קָעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא? אָמַר לֵיהּ: קָאָמַר שְׁמַעְתָּא מִפּוּמֵיהּ דְּכוּלְּהוּ רַבָּנָן, וּמִפּוּמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר לָא קָאָמַר. אָמַר לֵיהּ: אַמַאי? [מִשּׁוּם] דְּקָא גָּמַר שְׁמַעְתָּא מִפּוּמֵיהּ דְּאַחֵר. אָמַר: וּמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? רַבִּי מֵאִיר, רְמוֹז מָצָא, תּוֹכוֹ אָכַל, קְלִפְּתוֹ זָרַק. אָמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא קָאָמַר: מֵאִיר בְּנֵי כָּךְ הוּא אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁאָדָם מְצַטַּעֵר, שְׁכִינָה מַה לְּשׁוֹן אוֹמֶרֶת? ״קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי״. אִם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצַטַּעֵר עַל דָּמָן שֶׁל רְשָׁעִים, (שנשפך) קַלְּוָחֹמֶר עַל דָּמָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁנִּשְׁפַּךְ:

טז יד אַשְׁכְּחֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, דְּתָלֵי וְקָאֵי אַעִיבְרָא דְּדָשָׁא, וְקָא בָּכֵי. אָמַר לֵיהּ: שִׁינְנָא, אַמַּאי קָא בָּכֵית? אָמַר לֵיהּ: מִי זוּטַר מַאי דִּכְתִיב בְּהוּ בְּרַבָּנָן: (ישעיהו ל״ג:י״ח) ״אַיֵּה סֹפֵר? אַיֵּה שֹׁקֵל? אַיֵּה סֹפֵר אֶת הַמִּגְדָּלִים״? ׳אַיֵּה סוֹפֵר׳, שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים לְכָל אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. ׳אַיֵּה שׁוֹקֵל׳, שֶׁהָיוּ שׁוֹקְלִים כָּל קַלִּים וַחֲמוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה. ׳אַיֵּה סוֹפֵר אֶת הַמִּגְדָּלִים׳, שֶׁהָיוּ שׁוֹנִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֲלָכוֹת בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר. וְאָמַר רַב אַמִּי: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת בַּעְיֵי בָּעוּ דּוֹאֵג וַאֲחִיתֹפֶל בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר, וּתְנַן: שְׁלֹשָׁה מְלָכִים וְאַרְבָּעָה הֶדְיוֹטוֹת אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. אַנַן מַה תִּיהֲוֵי עֲלָן? אָמַר לֵיהּ: שִׁינְנָא, טִינָא הָיְתָה בְּלִבָּם! אַחֵר, מַאי? זֶמֶר יָנֵי לֹא פָּסַק מִפּוּמֵיהּ. אָמְרוּ עָלָיו עַל אַחֵר: שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהָיָה עוֹמֵד מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, הָרְבֵּה סְפָרִי מִינִין נוֹשְׁרִין לוֹ מֵחֵיקוֹ. שָׁאַל נִימּוּס הַגַּרְדִּי אֶת רַבִּי מֵאִיר: כָּל עֻמָּר דְּנָחִית לְיוֹרָה, סָלִיק? אָמַר לֵיהּ: כָּל מַאן דַּהֲוָה נָקֵי אַגַּב אִמֵּיהּ, סָלִיק, כָּל דְּלָא הֲוָה נָקֵי אַגַּב אִמֵּיהּ, לָא סָלִיק. רַבִּי עֲקִיבָא עָלָה בְּשָׁלוֹם וְיָרַד בְּשָׁלוֹם, וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (שיר השירים א׳:ד׳) ״מְשָׁכְנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה״. וְאַף רַבִּי עֲקִיבָא, בִּקֵּשׁוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְדָחֳפוֹ, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: (בני) הַנִּיחוּ לוֹ לְזָקֵן זֶה, שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְבוֹדִי. מַאי דָּרַשׁ?

יז אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: (דברים ל״ג:ב׳) ״וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ״, אוֹת הוּא בִּרְכָבָה שֶׁלּוֹ. רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר: (שיר השירים ה׳:י׳) ״דָּגוּל מֵרְבָבָה״, דֶּגֶמָא הוּא בִּרְכָבָה שֶׁלּוֹ. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מֵהָכָא: (ישעיהו מ״ז:ד׳) ״ה׳ צְבָאוֹת שְׁמוֹ״, (אות) [אָדוֹן] הוּא בַּצָּבָא שֶׁלּוֹ. וְרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מֵהָכָא: (מלכים א י״ט:י״א-י״ב) ״לֹא בָרוּחַ ה׳, וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ, לֹא בָרַעַשׁ ה׳, וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ, לֹא בָאֵשׁ ה׳, וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה, [וְהִנֵּה ה׳ עֹבֵר״]. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בַּשֵּׁדִים; שְׁלֹשָׁה כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וּשְׁלֹשָׁה כִּבְנֵי אָדָם. שְׁלֹשָׁה כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת; שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כְּנָפַיִם (כמותן) [כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת], וְשָׁטִין מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְיוֹדְעִין הֶעָתִיד לִהְיוֹת כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. ׳וְיוֹדְעִין׳ סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא שׁוֹמְעִין מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרֹכֶת כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. שְׁלֹשָׁה כִּבְנֵי אָדָם; אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים כִּבְנֵי אָדָם, וּפָרִים וְרָבִים כִּבְנֵי אָדָם, וּמֵתִים כִּבְנֵי אָדָם. וְשִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בִּבְנֵי אָדָם; שְׁלֹשָׁה כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וּשְׁלֹשָׁה כִּבְהֵמָה. שְׁלֹשָׁה כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת; יֵשׁ בָּהֶם דַּעַת כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְהוֹלְכִין בְּקוֹמָה זְקוּפָה כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וּמְסַפְּרִים בִּלְשׁוֹן קֹדֶשׁ כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. שְׁלֹשָׁה כִּבְהֵמָה; אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וּפָרִין וְרָבִין, וּמוֹצִיאִין רְעִי כִּבְהֵמָה:

יח פִּסְקָא. כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאַרְבַּע דְּבָרִים וְכוּ׳. בִּשְׁלָמָא: מַה לְמַעְלָה, מַה לְמַטָּה, וּמַה לְאָחוֹר, לְחַיֵּי. אֶלָּא (מה) לְפָנִים, מַה דַּהֲוָה הֲוָה? ! רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁאָמַר לַעֲבָדָיו: לְכוּ וּבְנוּ לִי פַּלְטֵרִין גְּדוֹלִים עַל אַשְׁפָּה. הָלְכוּ וּבָנוּ לוֹ, וְאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁיְּזַכִּירוּ לוֹ שֵׁם אַשְׁפָּה: [פִּסְקָא]. כָּל שֶׁלֹּא חָס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ וְכוּ׳. מַאי הִיא? רַבִּי אַבָּא אָמַר: זֶה הַמִּסְתַּכֵּל בַּקֶּשֶׁת, דִּכְתִיב: (יחזקאל א׳:כ״ח) ״כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן״ וְגוֹ׳. רַב יוֹסֵף אָמַר: זֶה הָעוֹבֵר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר. (דְּאָמַר מַר: כָּל הָעוֹבֵר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגַלֶּה עָלָיו בְּגָלוּי. רָבָא אָמַר: כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בַּקֶּשֶׁת, צָרִיךְ שֶׁיִּפֹּל עַל פָּנָיו, דִּכְתִיב: (שם) ״כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם, כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב, הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה׳, וָאֵרְאֶה, וָאֶפֹּל עַל פָּנַי, וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר״. לֵיטֵי עֲלָהּ בְּמַעֲרָבָא, מִשּׁוּם דִּמְיַחְזֵי כְּמִינּוּת, אֶלָּא לֵימָא: ״בָּרוּךְ זוֹכֵר הַבְּרִית״. הָרוֹאֶה אֶת הַקֶּשֶׁת, צָרִיךְ לְבָרֵךְ. מַאי מְבָרֵךְ? ״בָּרוּךְ זוֹכֵר הַבְּרִית״. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ זוֹכֵר הַבְּרִית, וְנֶאֱמָן בִּבְרִיתוֹ, וְקַיָּם בְּמַאֲמָרוֹ״. דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (שיר השירים ו׳:י״א) ״אֶל גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי, לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל״, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לֶאֱגוֹז? לוֹמַר לְךָ: מָה אֱגוֹז, אַף עַל פִּי שֶׁמְּלֻכְלָךְ בְּטִיט וּבְצוֹאָה, אֵין מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ נִמְאָס, אַף תַּלְמִיד חָכָם, אַף עַל פִּי שֶׁפָּרַח, אֵין תּוֹרָתוֹ נִמְאֶסֶת).

יט אָמַר רַב יִצְחָק: כָּל הָעוֹבֵר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר, כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס״ו:א׳) ״כֹּה אָמַר ה׳: הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי״ וְגוֹ׳. אֵינִי! וְהָא (תניא) [אָמַר] רַבִּי אֶלְעָאי הַזָּקֵן: (אומר) אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁיִּצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו, (בכל יום) יֵלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ, וְיִלְבַּשׁ שְׁחוֹרִים, וְיִתְכַּסֶּה שְׁחוֹרִים, וְיַעֲשֶׂה מַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ, וְאַל יְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בְּפַרְהֶסְיָא. לָא קַשְׁיָא, הָא, דְּמָצֵי כַּייֵף לְיִצְרֵיהּ, הָא, דְּלָא מָצֵי כַּייֵף לְיִצְרֵיהּ. (תַּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר: נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲבֹר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר, וְלֹא יְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בְּפַרְהֶסְיָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל כ׳:ל״ט) ״וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֹּה אָמַר ה׳: אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עִבְדוּ, וְאַחַר אִם אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי, וְאֶת שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָאי: אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁיִּצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו וְכוּ׳). דָּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר נַחְמָנִי

מְתַרְגְמַנֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עֵינָיו כֵּהוֹת; בַּקֶּשֶׁת, וּבַנָּשִׁיא, וּבַכֹּהֲנִים. ׳בַּקֶּשֶׁת׳, דִּכְתִיב: (שם א) ״כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן וְגוֹ׳. [הוּא מַרְאֵה״]. ׳בַּנָּשִׂיא׳, דִּכְתִיב: (במדבר כ״ז:כ׳) ״וְנָתַתָּ מֵהוֹדְךָ עָלָיו״. ׳בַּכֹּהֲנִים׳, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלִין לַדּוּכָן וּמְבָרְכִין אֶת הָעָם בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ. דָּרַשׁ רַב יְהוּדָה בַּר נַחְמָנִי מְתַרְגְמַנֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (מיכה ז׳:ה׳) ״אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ, אַל תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף״. אִם יֹאמַר לְךָ יֵצֶר־הָרַע: חַטָּא, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹחֵל לְךָ, אַל תַּאֲמִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ״. וְאֵין ׳רַע׳ אֶלָּא יֵצֶר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ח׳:כ״א) ״כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו״. ״אַל תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף״, אֵין ׳אַלּוּף׳ אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ג׳:ד׳) ״אַלּוּף נְעוּרַי אָתָּה״. שֶׁמָּא יֹאמַר אָדָם: מִי מֵעִיד בִּי? אַבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל אָדָם וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ (ורהיטי ביתו) שֶׁל אָדָם מְעִידִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (חבקוק ב׳:י״א) ״כִּי אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק, וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה״. (תניא, רבי שילא) [רַבִּי זְרִיקָא] אוֹמֵר: שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הַמְּלַוִּין (לו) [אוֹתוֹ] מְעִידִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים צ״א:י״א) ״כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ״ (רבי זריקא אומר) [וַחֲכָמִים אוֹמְרִים]: נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם מְעִידָה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (מיכה ז׳:ה׳) ״מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ״. אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁשָּׁרוּי בְּחֵיקוֹ שֶׁל אָדָם? זֶה אוֹמֵר זוֹ נְשָׁמָה. (וחכמים אומרים) [וְיֵשׁ אוֹמְרִים]: אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם מְעִידִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו מ״ג:י״ב) ״וְאַתֶּם עֵדַי! נְאֻם ה׳, וַאֲנִי אֵל״:

כ טו תָּנוּ רַבָּנָן: אָמַר יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי: אֵרְאֶה בְּנֶחָמָה, אִם לֹא הֲרַגְתִּי עֵד זוֹמֵם, לְהוֹצִיא מִלְּבָּן שֶׁל צְדוֹקִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אֵין הָעֵדִים זוֹמְמִים נֶהֱרָגִין, עַד שֶׁיֵּהָרֵג הַנִּדּוֹן. אָמַר [לוֹ] שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח: אֵרְאֶה בְּנֶחָמָה, אִם לֹא שָׁפַכְתָּ דָּם נָקִי, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין הָעֵדִים זוֹמְמִים נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיְּזוֹמוּ שְׁנֵיהֶם, וְאֵין לוֹקִין עַד שֶׁיְּזוֹמוּ שְׁנֵיהֶם, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מָמוֹן עַד שֶׁיְּזוֹמוּ שְׁנֵיהֶם. מִיָּד קִבֵּל עָלָיו יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי שֶׁאֵינוֹ מוֹרֶה הֲלָכָה, אֶלָּא בִּפְנֵי שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח. (אמרו) כָּל יָמָיו שֶׁל יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי הָיָה מִשְׁתַּטֵּחַ עַל קִבְרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָרוּג, וְהָיָה קוֹלוֹ נִשְׁמָע, סְבוּרִין הָעָם לוֹמַר: קוֹלוֹ שֶׁל (מת) [הָרוּג] הוּא, אָמַר לָהֶם: קוֹלִי הוּא, תֵּדְעוּ, שֶׁלְּמָחָר הוּא מֵת, וְאֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע! אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מִמַּאי? דִּילְמָא פִּיּוּסֵיהּ פַּיְּסֵיהּ? אוֹ בְּדִינָא תַּבְעֵיהּ?

כא [פִּסְקָא]. יָצָא מְנַחֵם וְנִכְנַס שַׁמַּאי וְכוּ׳. לְהֵיכָן יָצָא? אַבַּיֵי אָמַר: יָצָא לְתַרְבּוּת רָעָה. רָבָא אָמַר: יָצָא לַעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: יָצָא מְנַחֵם לַעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ, וְיָצְאוּ עִמּוֹ שְׁמוֹנִים זוּגוֹת תַּלְמִידִים לְבוּשִׁים סִירִיקוֹן.

כב אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: סָח לִי אַבָּא אֶלְעָזָר: פַּעַם אַחַת הָיָה לָנוּ עֶגֶל שֶׁל זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְהֶבֵאנוּהוּ לְעֶזְרַת נָשִׁים, (לסמוך) [וְסָמְכוּ עָלָיו נָשִׁים], לֹא מִפְּנֵי שֶׁפְּמִיכָה בְּנָשִׁים, אֶלָּא כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לַנָּשִׁים:

כג טז מִשְׁנָה. עֲצֶרֶת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יוֹם טָבוּחַ, אַחַר הַשַּׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין (לה) יוֹם טָבוּחַ [אַחַר הַשַּׁבָּת]. וּמוֹדִים, בַּעֲצֶרֶת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁיּוֹם טָבוּחַ, אַחַר הַשַּׁבָּת. אֵין כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְלַבֵּשׁ בְּכֵלָיו, וּמֵתָרִין בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית, שֶׁלֹּא לְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים: עֲצֶרֶת אַחַר הַשַּׁבָּת: גְּמָרָא. וּרְמִינְהוּ: מַעֲשֶׂה וּמֵת (אלכסנדראי) [אַלְכְּסָא] בְּלוֹד, וּבָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְסָפְדוֹ, וְלֹא הִנִּיחָן רַבִּי טַרְפוֹן, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם־טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת הָיָה. יוֹם־טוֹב, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אִי יוֹם־טוֹב, אֵינְהוּ מִי קָא אַתּוּ? אֶלָּא אֵימָא: יוֹם טָבוּחַ הָיָה. לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בְּיוֹם־טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, כָּאן, בְּיוֹם־טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת.

כד מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאתָ לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאָמְרָה לוֹ: רַבִּי, בָּגַד זֶה אֲרַגְתִּיו בְּטָהֳרָה, וְלֹא הָיָה בְּלִבִּי לִשְׁמֹרוֹ בְּטָהֳרָה, וּמִתּוֹךְ בְּדִיקוֹת שֶׁהָיָה בּוֹדְקָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, נִדָּה מָשְׁכָה עִמִּי בְּחֶבֶל. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: בְּלִבּוֹ לִשְׁמֹרוֹ, טָהוֹר! אֵין בְּלִבּוֹ לִשְׁמֹרוֹ, טָמֵא! שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה וְכוּ׳ כְּזֶה:

פרק ג

א **חגיגה פרק ג** - יז תָּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִפְּנֵי מָה, הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל טָהֳרַת יַיִן וְשֶׁמֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוֹלֵךְ וּבוֹנֶה בָּמָה לְעַצְמוֹ, וְשׁוֹרֵף פָּרָה [אֲדֻמָּה] לְעַצְמוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: כְּמַאן מְקַבְּלִינַן [הָאִידָנָא] סָהֲדוּתָא מֵעַם־הָאָרֶץ? כְּמַאן? כְּרַבִּי יוֹסֵי.

ב תָּנְיָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: בּוֹשְׁנִי מִדִּבְרֵיכֶם בֵּית שַׁמַּאי, אֶפְשָׁר אִשָּׁה לָשָׁה? וְכוּ׳. נִטְפַּל לוֹ תַּלְמִיד אֶחָד מִתַּלְמִידֵי בֵּית שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: אוֹמַר לְךָ טַעֲמוֹ שֶׁל בֵּית שַׁמַּאי. אָמַר לוֹ: אֱמֹר. אָמַר לוֹ: כֻּלָּיו שֶׁל עַם הָאָרֶץ, טָמֵא אוֹ טָהוֹר? אָמַר לוֹ: טָמֵא. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר לוֹ: ׳טָמֵא׳, כְּלוּם מַשְׁגִּיחַ עָלֶיךָ? וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר לוֹ: טָמֵא, אוֹמֵר לְךָ: ״שֶׁלִּי טָהוֹר וְשֶׁלְּךָ טָמֵא״. וְזֶה טַעֲמָן שֶׁל בֵּית שַׁמַּאי. מִיָּד הָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִשְׁתַּטֵּחַ עַל קִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, אָמַר: נִעֲנֵיתִי לָכֶם עַצְמוֹת בֵּית שַׁמַּאי, וּמַה פְּתוּמוֹת שֶׁלָּכֶם כָּךְ, מִפְּרָשׁוֹת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אָמְרוּ: כָּל יָמָיו הֱשִׁחֲרוּ שִׁנָּיו מִפְּנֵי תַּעֲנִיּוֹתָיו. (והסוגיא ארוכה בענין טומאה וטהרה, ועוד יש בגמרא לענין: אם שואלין מהם כלים או לאו.)

ג מִשְׁנָה. הַגַּבָּאִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת, וְכֵן הַגַּנָּבִים שֶׁהֶחֱזִירוּ אֶת הַכֵּלִים, נֶאֱמָנִים לוֹמַר: לֹא נָגַעְנוּ. וּבִירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִים עַל הַקֹּדֶשׁ. וּבִשְׁעַת הָרֶגֶל אַף עַל הַתְּרוּמָה (אף על פי שהיא יותר חמורה.): גְּמָרָא. מְנָא הַנֵּי מִילֵי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: דְּאָמַר קְרָא: (שופטים כ) ״וַיֵּאָסֵף כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִיר, כְּאִישׁ אֶחָד, חֲבֵרִים״. הַכָּתוּב עָשָׂאָם כֻּלָּם ׳חֲבֵרִים׳.

ד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: נֵס גָּדוֹל נַעֲשָׂה בְּלֶחֶם הַפָּנִים, כְּסִדּוּרוֹ כָּךְ סִלּוּקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ש״א כא) ״לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ״.

ה יח כְּתִיב: (יחזקאל מא) ״הַמִּזְבֵּחַ עֵץ, שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת גָּבֹהַּ וְגוֹ׳, וַיְדַבֵּר אֵלַי: זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה״, פָּתַח בְּמִזְבֵּחַ וְסִיֵּם בְּשֻׁלְחָן? רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאַמְרֵי תַּרְוַיְהוּ: בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, מִזְבֵּחַ מְכַפֵּר עַל אָדָם, עַכְשָׁיו שֶׁאֵין הַמִּזְבֵּחַ קַיָּם, שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר עָלָיו. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן. קַל וָחוֹמֶר מִסָּלַמַנְדְּרָא! וּמַה סָּלַמַנְדְּרָא שֶׁתּוֹלְדוֹת הָאֵשׁ הִיא, הַסָּךְ מִדָּמָהּ אֵין אוּר שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁגּוּפָן אֵשׁ, דִּכְתִיב: (ירמיה כג) ״הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, נְאֻם ה״, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, אֵין אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן, קַל וָחוֹמֶר מִמִּזְבֵּחַ הַזָּהָב, וּמַה מִּזְבֵּחַ הַזָּהָב, שֶׁאֵין עָלָיו אֶלָּא כְּעֹבִי דִּינָר זָהָב, (הרבה) כַּמָּה שָׁנִים אֵין הָאוּר שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּלֵאִים מִצְוֹות כְּרִמּוֹן, דִּכְתִיב: (שה״ש ד) ״כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ״, אַל תִּקְרֵי ׳רַקָּתֵךְ׳ אֶלָּא רֵיקָנִין שֶׁבָּךְ, (מלאים מצוות כרמון) עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

ו הַדָּרָן עָלָךְ מַסֶּכֶת חֲגִיגָה